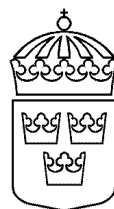

Riksdagens protokoll 1997/98:25

Onsdagen den 5 november

Protokoll
1997/98:25

Kl. 9.00 – 13.24

1 § Särskild debatt om åldrvården

*Särskild debatt om
åldrvården*

Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Folkpartiets motiv för att ta initiativ till den här debatten var att sätta största möjliga politiska tryck bakom kravet på en upprustning av svensk äldreomsorg. Jag hoppas att ingen i dag föreslår en kommission. Vi behöver ingen kommission om äldreomsorgen. Vi vet tillräckligt om hur det står till, och vi vet rätt väl vad som behöver göras. Låt oss undvika det som sinkar oss. Låt oss gå från ord till handling. Jag hoppas att alla partier utnyttjar det här tillfället för att redovisa sina idéer om hur krisen i svensk äldreomsorg skall lösas och uttalar sin beredskap att ta ansvar för de beslut som krävs.

Ingen skall behöva vara rädd för att bli gammal. Vi skall bevisa att Sverige är ett civiliserat land genom att se till att våra föräldrar, våra far- och morföräldrar får en kärleksfull och värdig omsorg när deras egna krafter börjar tryta, men så är det inte alltid i dag. Det förekommer vanvård, vätskebrist som leder till uttorkning, liggsår, 18 timmar utan mat och sedan frukost, lunch och middag på 6 timmar, aldrig en nypa frisk luft, lidande i vårdköer.

Men vanvården är fortfarande inte regel. Tack vare en engagerad personal som pressar sig långt utöver vad någon har rätt att kräva klarar vi än så länge på de flesta håll de grundläggande fysiska behoven, men det finns mycket därutöver som gör vården varm och värdig.

Utvecklingen i svensk äldreomsorg går i dag åt fel håll. Därför är förfallet i äldreomsorgen en av vår tids största frågor. Det är därför den här debatten är en av de viktigaste riksdagsdebatterna på länge.

Anf. 2 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Två episoder ur den sanna verkligheten.

En äldre dam ringer till sin son: Hjälp mig! Jag har fått störtblödning och måste till sjukhuset omedelbart.

Sonen, en av mina närmaste medarbetare, gör naturligtvis sitt yttersta och tar snabbt den äldre kvinnan i en bil till Södersjukhuset. Hon håller en blodfylld handduk mot munnen och kväljs av blodet som rinner ned i halsen.

De störtar fram till akutmottagningen på Södersjukhuset och tror självfallet att hon där skall bli omhändertagen bums, men icke.

*Fel! Okänt
växelargument.*

– Nej, här har vi ingen läkare som tar hand om sådant. Ni skall till Huddinge!

– Men förra året inträffade samma sak, och då skulle vi hit.

– Ja, men ni skall till Huddinge!

Detta hände här i Stockholm för ett par, tre veckor sedan. Kalla det vad ni vill, men det är organisatoriskt eller byråkratiskt vanvett som gamla, sjuka och ångestfyllda medmänniskor drabbas av i dag.

Fru talman! Jag hörde det själv: Anna, som är närmare 90 år, ligger i sin lasarettssäng och ringer på sitt alarm upprepade gånger. Jag har just samtalat med den propra damen på hennes klinik. Hon är kristallklar i huvudet, men en stroke har gjort henne oförmögen att gå. Hon måste nu få hjälp med att komma till toaletten. Äntligen dyker det upp en jagad sköterska i dörren, men hon ropar: Anna! Jag hinner inte. Du får kissa i blöjan!

Vilken kränkning av denna äldre dam! Vilken brist på respekt och värdighet, också mot personalen, som måste jagas och tvingas bete sig på detta sätt mot en medmänniska!

Tänk om vi som sitter här skulle behandlas så! Tänk om talmannen gjorde det omöjligt för oss riksdagsledamöter att lämna kammaren och skulle säga till oss när vi är i behov av toalettbesök: Kissa i byxorna! Det är en absurd tanke, men så ovärdigt behandlas många av våra äldre i dag.

Fru talman! Måtte den här debatten utgöra ett avstamp för en värdigare morgondag!

Anf. 3 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Det är inte att undra på att de bilder, de reportage och de missförhållanden som har uppmärksammats på den sista tiden väcker förtvivlan och vrede hos de allra flesta av oss. Vi tänker: Det kunde vara min mamma eller pappa eller en släkting. Vi tänker att det är en generation som måste ha fått arbeta hårt, som under lång tid har försakat och som har varit med om att bygga upp ett välfärdssamhälle, en generation som vi tycker förtjänar bättre, ja rent av det bästa.

Hur vi tar hand om gamla och sjuka är grundläggande för välfärds-samhället. Det tvingar oss också att fundera på hur vi ser på gamla människor och på åldrandet, kanske också på döden. Hos några väcker det säkerligen också skuldkänslor. Hur bidrar jag, hur tar jag hand om mina gamla släktingar?

På ett djupare samhälleligt plan bekymrar mig ekonomismens seger över etiken – den ekonomism som betyder att allt skall värderas i pengar och som gör att politiker förvandlas till enbart duktiga kamrerer och glömmer uppdraget också från de 1 ½ miljon pensionärer och gamla människor som finns i vårt land och att lyssna till sitt hjärta då och då.

Dagens debatt kommer att föras i det laddade kraftfältet mellan existensiella frågor, partipolitik, känslor och en krass verklighet. Huvudpersonerna är inte Lars Leijonborg, som nog skulle vilja vara det med tanke på de stora och dyra annonser som han har gått ut med i dag, och inte heller Alf Svensson, som har hittat på ett nytt begrepp att lansera. Huvudpersonerna är Elsa, Gustav och Sarah och de som de representerar.

Gustav vårdas på ett sjukhem och fick inte komma ut på hela den här fina sommaren. Elsa bor ensam och klarar sig än så länge själv men oroar sig: Hur skall det gå om någonting händer mig som gör att jag blir bero-

ende av hjälp och omsorg? Och det är egentligen i hög grad tack vare Sarah som vi står här. Sarah representerar personalen och alla de hundratusentals kvinnor som arbetar i äldreomsorgen, på gränsen av sin förmåga och ibland över sin förmåga, som visar medkänsla och vilja att utvecklas och försöker klara även den här tuffa uppgiften och som känner sig väldigt tröttkörda och slut just nu. De har också märkt den förändrade verkligheten och de förändrade arbetsuppgifter som åläggs dem.

Vi är inte gråterskor, skriver den kloke Hans Bergström i Dagens Nyheter i dag. Nej, vi är förhoppningsvis ansvariga beslutsfattare, förhoppningsvis samarbetsvilliga och framför allt mycket målmedvetna. Det som krävs är långsiktiga planerade insatser, inte panikåtgärder utan sådant som är genomtänkt och som kan genomföras i verkligheten.

Som ni vet har regeringen genomfört och aviserat höjningar av statsbidragen till kommuner och landsting. Sammanlagt rör det sig om en nivåhöjning om 16 miljarder kronor, och de pengarna skall gå till vård och omsorg. Detta resurstillskott utgör en viktig grund för förbättringar inom äldreomsorgen. Men som vi vet räcker det inte med pengar. Det spelar också stor roll hur man använder resurserna.

Nu har vi i Regeringskansliet inlett utformandet av ett nationellt handlingsprogram som skall ange tydliga mål för äldrepolitiken och innehålla förslag till åtgärder på både kort och lång sikt. Medborgarna godtar inte att samhällets stöd till gamla, sjuka eller handikappade är så olika beroende på vilken kommun man bor i. Min uppfattning är att det är en nationell angelägenhet att tydligt ange gemensamma mål för äldreomsorgen. Kommunens ansvar är att finna lösningarna med hänsyn till lokala förutsättningar.

Detta program kommer att innefatta flera viktiga punkter. Låt mig här få nämna några. Det är precis som har sagts här i kammaren. Vi vet väl från utredningsverksamhet och uppföljningar var bristerna finns och hur vi skall rikta insatserna.

Den första punkten gäller kvalitet och kompetens. Inriktning mot kvalitetsförbättring och kompetenshöjning hos personalen har hög prioritet. Den kommunala äldreomsorgen har fått alltmer kvalificerade arbetsuppgifter, från service och personlig omvårdnad till avancerad sjukvård. Behovet av fortbildning och kompetensutveckling är omfattande och gäller alla nivåer.

Medicinsk omvårdnad och säkerhet behöver utvecklas i särskilt boende och i hemtjänsten. Rättssäkerhet och handläggning måste förbättras liksom behovsbedömningen. Ökade kunskaper behövs om särskilda grupper, exempelvis demenssjuka och psykiskt sjuka.

I budgetpropositionen har 50 miljoner kronor av arbetsmarknadsmedel riktats till otraditionella insatser i vård och omsorg. Det finns också andra möjligheter att använda arbetsmarknadsmedel för att utbilda personalen och anställa arbetslösa undersköterskor som vikarier för att kunna utbilda och vidareutbilda t.ex. arbetsledare i äldreomsorgen. Tillsammans är det betydande resurser som jag nu förväntar mig att kommunerna utnyttjar på ett planerat och målmedvetet sätt.

Den andra punkten gäller anhöriga. De anhöriga tar ett mycket stort ansvar för de gamlas vård och omsorg. Vi behöver öka stödet till dem som vårdar sina anhöriga, exempelvis genom handledning, avlösartjänster och avlastningsplatser. Vidare måste de anhöriga ges en starkare ställning

***Fel! Okänt
växelargument.***

i kontakterna med äldreomsorgen. Det är också i hög grad en informationsfråga.

Den tredje punkten handlar om samverkan mellan landstingen och kommunerna. Här är brister alltför vanliga. De som bor i särskilda boen-
deformer måste ha bättre tillgång till läkare. Samarbetet mellan primär-
vårdens läkare, distriktssköterskor, sjukhusklinikernas personal och
kommunernas hemtjänst måste bli bättre.

Nästa punkt gäller förstärkt tillsyn och kontroll. För att missförhållan-
den skall undvikas, eller åtminstone upptäckas tidigt och åtgärdas, vill jag
förstärka tillsynen över äldreomsorgen. I dag kan Yrkesinspektionen
genom vitesförelägganden tvinga fram förändringar i vården om de an-
ställdas arbetsmiljö är för dålig. Nog borde väl brister i de äldres livs-
miljö tas på samma allvar?

Slutligen gäller det avgifterna, även om detta bara är ett exempel på
de områden som måste finnas med i en nationell handlingsplan. Skillna-
derna mellan olika kommuners avgifter för äldreomsorg varierar alltför
mycket. På många håll är de definitivt för höga. Mer enhetliga och rim-
liga avgifter måste eftersträvas.

Äldreomsorgen är en grundläggande del i välfärden. Här har staten,
kommunerna och landstingen ett ansvar. Det som nu måste göras kräver
insatser på alla nivåer. Regeringen kommer som jag tidigare sagt att ut-
forma ett nationellt handlingsprogram med mål, konkreta punkter och
åtgärder på de nu nämnda områdena.

Landstingsförbundets ordförande Lars Isaksson lovade i går att man i
landstingen kommer att kontakta varje kommun i landet för att diskutera
situationen på varje enskilt sjukhem och i andra särskilda boen-
deformer. Det är också ett välkommet initiativ. På motsvarande vis är jag intresse-
rad av en konstruktiv diskussion här i kammaren i dag.

Anf. 4 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Först ett tack till Folkpartiet liberalerna och Kristdemo-
kraterna som har initierat den här debatten. Inte minst den senaste tidens
rapporter om upprörande brister inom såväl privat som offentlig äldre-
vård är skäl att lyfta fram dessa frågor i fokus.

Som gammal sjuksköterska bl.a. inom långtidsvård känner jag natur-
ligen varmt för de äldre och hoppas på en förbättring av äldrevården. Ett
samhälle som inte kan värna om sina äldres värdighet, trygghet och rätt
till vård och omsorg kan inte kallas ett välfärdssamhälle. Där är vi över-
ens socialministern och jag.

Det får bara inte hända att gamla sjuka människor utsätts för uppenbar
vanvård, oavsett om det sker i offentlig eller enskild regi. Det måste vara
allas vår gemensamma uppgift att få slut på den diskriminering av äldre
som förekommer.

När vi nu sitter med facit i handen ser vi följden av den s.k. ädelre-
formen och det sätt varpå den infördes. Vi moderater var emot upplägget
med ett kommunalt ansvar för äldreomsorgen innefattande boende och
sjukhemsvård och ett landstingsansvar för all sjukvård. Detta har resulte-
rat i nya gränsdragningar mellan kommuner och landsting där de äldre
inte sällan kommer i kläm mellan olika huvudmän.

En artikel i Svenska Dagbladet häromdagen visade på avigsidan med flera huvudmän med monopol. Det gällde en ny medicin för alzheimers- och demenssjuka som anses vara för dyr för landstingen samtidigt som kommunernas utgifter för vård skulle minska kraftigt om man använde medicinen.

Detta visar att det faktiskt var fel att lägga över läkemedelsförsörjningen på landstingen. Vi moderater var emot den förändringen, och vi vill ha en återgång till socialförsäkringen. Är det inte skäl att tänka om på den punkten, socialministern?

Socialstyrelsens utvärdering av ädelreformen har innehållit både ros och ris. Utbyggnaden av fler äldreboenden framför allt för dementa ses som en viktig framgång. Den medicinskt ansvariga sjuksköterskans möjlighet till kvalitetsuppföljning betonas också.

Möjligheten för kommunerna att anlita privata entreprenörer anser Socialstyrelsen också vara betydelsefull, eftersom det ger möjlighet till jämförelser mellan offentligt och enskilt bedriven vård. Konkurrens stimulerar effektivitet och service.

Rapporten om den privata vårdverksamheten bl.a. i Solna har nu av fler kommuner tagits till intäkt för att man inte skall anlita privata entreprenörer i fortsättningen. I själva verket är det kommunerna och i andra hand länsstyrelserna som inte har skött sitt tillsynsansvar i detta och liknande fall. De flesta rapporterna har faktiskt gällt den offentliga vården. En mångfald alternativ att välja mellan är egentligen den bästa garantin för en god vård och omsorg. Det är något som vi bör sträva efter.

Få områden har varit så utsatta för trender som äldre vården. Länge var vi moderater alldeles ensamma om att vilja behålla ålderdomshemmen. Nu inser alltfler, jag tror alla, att vi behöver vård i hemmet, ålderdomshem, sjukhem och gruppboenden och att vården skall kunna bedrivas såväl offentligt som privat.

Alltfler använder sig också av möjligheten till privata vårdförsäkringar. Man blir då garanterad en rätt till vård som det offentliga uppenbarligen inte klarar av, tyvärr. Med lägre skatter ges människor möjlighet till sådana kompletterande försäkringar, vilket bör uppfattas positivt av oss politiker. Det är ett led i att låta tusen blommor blomma inom äldre vården.

Vi moderater har länge krävt att tillsyn och kvalitetssäkring skall vara densamma för såväl offentlig som privat vård. Fr.o.m. januari i år är detta förverkligat i lagstiftningen. Här vet vi nu att det finns allvarliga brister. En viktig uppgift för regering och riksdag är naturligtvis att se till att alla kontrollerande instanser lever upp till sitt tillsynsansvar, ett ansvar som de faktiskt redan har.

Det är bra att socialministern nu vill skärpa tillsynsansvaret. Men jag vill också be socialministern att här klart uttala att en god äldre vård inte handlar om huruvida vården bedrivs privat eller offentligt utan om att alla som bedriver vård skall ha samma krav på sig och att tillsynen och kvalitetssäkringen verkligen skall fungera.

I vår partimotion om de äldres situation i det moderna Sverige redovisar vi den moderata synen på de äldre. Att garantera alla en god ålderdom handlar dels om hur vi skall kunna ta till vara de alltfler men också allt vitalare äldres kunskap och kompetens och ge dem en verklig känsla av

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

delaktighet i samhället, dels om hur vi bäst kan ge värdig vård och omsorg till de alltfler äldre som behöver det.

Vi anser att sjukhem och vårdinstitutioner skall ha en egen läkare med kontinuerligt ansvar för de äldre.

Vi vill stärka den enskilda människans ställning genom att ge henne och hennes anhöriga större makt och möjlighet att välja den vård och omsorg som hon själv finner bäst. Vi vill avskaffa det kommunala vårdmonopolet och låta pengarna följa den enskilda människans val, oavsett huvudman för vård och omsorg. I kommunal omsorg kan detta förverkligas genom hemtjänstcheckar, vouchers, och genom att se till att samma ersättning utgår för privatvård som för motsvarande offentligt bedriven vård. Kommunen skall alltid ha det yttersta ansvaret för den enskildes sociala trygghet.

När det gäller sjukvård ger vårt förslag om en allmän hälsoförsäkring alla rätt till valfri vård utan att det kostar den enskilde något extra. Alltfler är intresserade av en sådan hälsoförsäkring som ger makten till patienten – och delvis tar den från politikerna – när de nu ser hur illa kommuner och landsting faktiskt svarar mot den enskildes behov av vård.

Vi vill så långt det är möjligt låta de äldre få behålla ett eget hem i äldrevården. Vi är mycket kritiska till att de äldre fortfarande tvingas bo tillsammans med helt främmande människor i flerbäddsrumsrum. Man kallar detta för eget boende och tar så mycket betalt att den hemmavarande maken inte sällan tvingas avyttra sin bostad för att klara avgiften. Att tala om "förbehållsbelopp", som kommunerna ibland inte ens betalar ut, är ju egentligen detsamma som att säga att den äldres pengar helt och hållet tillhör kommunen!

I motionen har vi moderater föreslagit enhetliga avgifter inom äldreomsorgen, och jag hör att också socialministern är inne på de tankegångarna. Men den som har högre inkomster skattar ju redan progressivt för detta och skall därför inte straffas genom alltför höga avgifter inom omsorgen. Hur tänker socialministern få till stånd vettiga avgifter i äldrevården? Jag hoppas vi kan hjälpas åt med det och att vi kan få saker benämnda vid deras rätta namn. Jag menar att boende i flerbäddsrumsrum är sjukhem och inte eget boende!

Vi moderater känner naturligt nog ett särskilt ansvar för de demenssjuka, eftersom vår före partiledare Gösta Bohman var något av en bannerförare på det området. Vi vill särskilt betona hur viktigt det är att varje demensfall utreds ordentligt, eftersom olika demenssjukdomar kräver olika behandling.

En mycket stor insats i vården utförs av de anhöriga. Vi anser därför att någon form av hemtjänstersättning skall kunna utgå för den hjälp en anhörig ger en sjuk åldring. Avlastnings- och växelvårdsplatser är naturligtvis också viktiga härvidlag, liksom institutionsanknuten hemsjukvård.

För att åstadkomma en god och värdig äldrevård krävs att landsting och kommuner prioriterar denna sin viktigaste uppgift och låter annat stå tillbaka. Vi vill i dagsläget återinföra och utveckla den vårdgaranti som infördes under den borgerliga regeringen och som helt avskaffade vårdköerna. Som nästa steg vill vi införa vår hälsoförsäkring.

Jag håller med om att personalens kunskap och kompetens är något alldeles oersättligt inom vården. Socialministern tycks sätta stor tilltro till AMS-utbildning. Jag frågade helt nyligen skolministern om det inte var

viktigt att man i den reguljära vårdutbildningen gav en bättre utbildning i geriatrik och satsade mer på frågor om vårdens etik. Detta var mycket ointressant för skolministern. Men jag hoppas att de två tillsammans kan komma överens i den här frågan.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 5 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Kära mamma! Jag vet inte om du sitter framför TV:n på sjukhemmet och tittar på den här sändningen i dag. Men jag vet att du har det ganska bra. Jag vet att Akbar och de andra som jobbar på sjukhemmet gör allt som står i deras makt för att du skall må bra och trivas med livet.

Men jag vet också att de har alldeles för små resurser. Jag vet att tiden inte räcker till för att promenera ut på det vackra grönområdet som ligger vid det nybyggda sjukhemmet där du har ditt egna rum och dina egna möbler. Jag vet att tiden är för knapp för att de skall kunna sitta hos dig, hålla dig i handen och prata med dig. Jag vet att de gör allt de kan, och jag vet att de är kompetenta. Jag vet också att jag och min familj har alldeles för litet tid för att fylla det utrymmet, för att vara hos dig, sitta hos dig och för att fylla de långa dagarna med meningsfullt innehåll.

Mycket handlar om resurser. Ytterst handlar allt egentligen om detta inom äldre vården. Ett humanistiskt samhälle måste kännetecknas av att man kan ge sina gamla och sjuka en värdig vård. I det goda samhället har alla människor lika rätt, oavsett om man är ung eller gammal, om man klarar sig på egen hand eller behöver vård. Detta måste alltid vara en ledstjärna för oss i allt vi gör inom vården av våra gamla.

Äldreomsorgen måste bedrivas utifrån ett helhetsperspektiv, där individen alltid står i centrum, och där den enskildes behov och önskemål respekteras så långt som möjligt. Alla är inte lika. Behoven och livsvillkoren varierar.

För Centerpartiet är det därför en självklarhet att den som är gammal och i behov av vård skall ha samma rätt som andra att bosätta sig där de vill och tillsammans med vem de vill. Det borde vara en självklarhet att ett par makar som levt tillsammans nästan hela sitt liv också skall ha möjlighet att bo tillsammans under sina sista levnadsdagar. På samma sätt anser vi att man skall ha lagstadgad rätt att själv och tillsammans med sina anhöriga bestämma vem man skall anlita för att ge vård och ordna boendet.

Vård och omsorg är prioriterade områden för Centerpartiet. Genom vår medverkan i en aktiv sanering av statens finanser under i stort sett hela 1990-talet har resurser nu kunnat frigöras för detta. På så sätt har kommuner och landsting utöver sina ordinarie bidrag från staten kunnat tillföras 4 miljarder under det här året, och de kommer att tillföras ytterligare 8 miljarder 1998.

De tragiska och upprörande händelser inom äldre vården som vi genom medierna fått ta del av den senaste tiden är starka signaler om att det fortfarande trots allt finns mycket allvarliga brister inom äldre vården. Den vanvård som rapporterats från bl.a. Polhemsgården i Solna är självfallet något fullständigt oacceptabelt i ett humanistiskt samhälle.

Samtidigt är det viktigt att inte göra enskilda händelser till något allmängiltigt. Det har trots allt skett en hel del förbättringar inom äldre vården, och för det mesta fungerar vår äldre vård bra. Vi har djupt kompetent

**Fel! Okänt
växelargument.**

personal som gör allt som står i deras förmåga för att åstadkomma en god omvårdnad.

Om man därför över huvud taget skall tala om generella problem är det bristen på resurser, som drabbat äldreomsorgen såväl som annan offentlig verksamhet under de senaste årens ekonomiska kris.

Det finns negativa sidor, och stora problem kvarstår naturligtvis. Ett sådant är att det inte finns någon ansvarig läkare för respektive sjukhem. När min mamma blir sjuk ringer man efter doktorn. Hon kan ha sin egen doktor, därför att hon får välja sin egen husläkare. Teoretiskt sett kan alla som bor på sjukhemmet ha var sin doktor. Det vore knappast effektivt om det skulle fungera så i praktiken. Men så gör man inte. I praktiken försöker man ordna så att man med de anhöriga eller de gamla kommer överens om att välja en gemensam läkare. Men teoretiskt sett kan man ha olika läkare, och därför behövs en särskild ansvarig läkare för varje sjukhem. Det är en sak vi måste se till att skapa så fort som möjligt.

Ett av de verkligt stora och allvarliga problemen inom äldreomsorgen är, precis som jag försökte peka på inledningsvis, bristen på insatser av social karaktär. Hit måste bl.a. viss rehabilitering räknas. För de flesta är detta ett betydligt större problem än avsaknaden av eget rum. Många äldre som drabbas av *stroke* eller andra åldersrelaterade sjukdomar passiviseras alldeles för snabbt sedan de kommit in i det enskilda boendet. Stunder av mänsklig kontakt och gemenskap med andra än dem som är i samma situation som man själv blir tyvärr ofta alltför få och alltför korta. De anhöriga man i bästa fall har i sin närhet har för det mesta ingen möjlighet att genom ständig närvaro fylla de långa dagarna med meningsfullt innehåll. Här måste till en förbättring. Det är dessvärre naturligtvis, som så ofta inom äldreomsorgen, en resursfråga. Men det finns också på den organisatoriska sidan saker som man fortfarande kan göra.

Personalen inom äldreomsorgen vill inget hellre än att de gamla skall trivas och må bra. Men tiden räcker inte till, och man måste prioritera. Detta går tyvärr ofta ut över den sociala gemenskapen.

I detta sammanhang är det viktigt att poängtera de stora insatser som trots allt görs av anhöriga inom äldreomsorgen. Enligt Socialstyrelsens bedömning sköts två tredjedelar av all omvårdnad i dag av anhöriga. En tredjedel av alla vårdbehövande äldre får sin hjälp ordnad av sin hemmavarande make eller maka. En stor del sköts också av döttrar, ofta i en mycket krävande kombination med förvärvsarbete.

Fru talman! Vården i livets slutskede måste bygga på respekt för vårdtagarens och de anhörigas egna behov och önskemål. Det är en utgångspunkt för den s.k. hospisvården. Där får man i en hemliknande miljö god omvårdnad och kvalificerad hjälp att lindra oro och smärta. Det är viktigt att man även inom den offentliga vården tar till vara de influenser som hospisverksamhetens vårdfilosofi kan bidra med.

Det behövs mer mångfald och valfrihet inom vården. Att de fall av vanvård som väckt mest uppmärksamhet på senaste tiden har råkat inträffa hos privata vårdgivare kan inte tas som intäkt för att privat driven vård generellt sett är sämre. Det finns inga belägg för det. Som jag sade har jag själv min egen åldriga mor på ett sjukhem. Detta sjukhem bedrivs i privat regi av ett företag som ägs av HSB. Det fungerar alldeles utmärkt, och jag kan omvittna att det är precis lika bra som den kommunalt drivna vården och i vissa avseenden bättre. Och om det på något ställe inte

skulle fungera bra fratar det inte på något sätt kommunerna från deras ansvar. Vad gäller ansvaret för innehåll och kvalitet i äldreården är det nämligen principiellt sett ingen skillnad mellan privat och offentligt driven verksamhet. Så länge verksamhet bedrivs med offentliga medel har kommunen lika stort ansvar oaktat det sker inom den egna organisationen eller genom entreprenad. Det är kommunernas självklara skyldighet att se till att vårdtagarna får den omvårdnad vårdgivarna har förbundit sig att ge.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan man ändå konstatera att mycket inom äldreården fungerar bra, men att det fortfarande finns ett antal allvarliga brister. En del av dessa är organisatoriska, men i de flesta fallen handlar det om resursbrist. Genom att Centern tillsammans med olika regeringar vågat fatta de svåra beslut som den ekonomiska saneringen krävt har vi nu skapat förutsättningar för det tillskott till vård och omsorg som föreslås i budgeten. Därmed har också förutsättningar skapats för kommunerna att successivt arbeta bort de brister som fortfarande finns kvar.

Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Bristerna i äldreården borde egentligen inte ha varit en nyhet för någon. Larmklockorna har ju ringt länge. Men på något sätt har det i vissa politiska sammanhang varit precis som i sjukhemskorridorerna – larmen har fått ringa och ringa men ingen har haft tid att bry sig.

Man kan beklaga att massmediernas egen logik fungerar så att det är först när man kan visa närbilder på liggsår och fötter med kallbrand som man får tid för inslag i de stora nyhetssändningarna. Det är först när man kan sätta rubriken ”Vanvård” som detta blir förstasidesstoff. Under dessa uppenbara skräckexempel finns nämligen en stor vardagsverklighet där vården under flera års tid har försämrats, även om man inte nått de problemnivåer som visas i de skakande reportagen.

Men det positiva med de senaste veckornas uppmärksamhet är att det inte längre är möjligt för någon att sopa problemen under mattan. Det är t.ex. bra att nu även socialministern äntligen reagerar. Jag tycker att hon har varit för osynlig i debatten under lång tid. Hon talar nu om att det finns resurser och hon betonar att de resurserna skall användas för kompetensutveckling bland personalen. Det är mycket bra. Detta är ett mycket viktigt reformområde. Men vilket ansvar tar socialministern i övrigt för krissituationen? Det är faktiskt under den nuvarande regeringens tid som besparingarna på allvar börjat gå ut över den egentliga vården.

Nu strömmar välviljan mot de gamla som vårdas i äldreården, och det är precis vad man kan vänta sig. Det är ju självklart att ingen går upp i talarstolen och säger: ”Litet liggsår får man väl acceptera. De skall vara glada att de i alla fall får duscha var fjortonde dag.” Självfallet säger ingen på det sättet.

Men det gäller att i denna välvilja ändå urskilja de politiska mönster och de politiska skillnader som finns. Jag vill beröra några sådana punkter. Socialministern talade om en nationell handlingsplan för äldreomsorgen. Men jag noterade att hon inte nämnde de 13 000 gamla människor som fortfarande tvingas dela rum med någon som de inte själva har valt. Ett eget rum är ett av många – kanske inte ens det viktigaste men ändå ett av många – kvalitetsinslag i äldreomsorgen. Jag kan inte förstå hur man

***Fel! Okänt
växelargument.***

kan göra en nationell plan på området utan att ta upp denna uppenbara och skriande brist. Det förekommer massor av tvåbäddsrum och faktiskt fortfarande en hel del flerbäddsrum inom äldreården.

Vårdköerna fortsätter att växa. Socialdemokraterna vill ju i alla sammanhang framställa situationen i vårt land så att vi har haft problem, men att vi nu har lagt dem bakom oss. Men verkligheten för de människor som nu sitter i dagrummen på hundratals sjukhem och servicehus runt om i det här landet är att problemen inte ligger bakom dem. Problemen finns i dag, och de får besked om att problemen kanske kommer att växa. Det är fortfarande så att personal sägs upp och att vårdköerna växer. Senast häromdagen kom det ny statistik. Jag följer detta mycket noga. Den statistik jag såg häromdagen berörde situationen i det landsting där vi är just nu, Stockholms läns landsting. Där växer vårdköerna. När det gäller kvinnosjukdomar är väntetiderna upp till 50 veckor, dvs. ett år. Inte en enda av landstingets kliniker inom kvinnosjukvården klarar den gamla vårdgarantins tidsgräns på tre månader.

Bristerna i hemtjänsten växer också. Det kom en intressant nordisk jämförelse häromveckan som visade att Sverige nu har den sämst fungerande hemtjänsten i Norden. Jag noterade att Margot Wallström i förbigående sade att Dagens Nyheters chefredaktör är en klok man. Men lyssna då på hans idéer om att förbättra hemtjänsten, t.ex. genom att göra det möjligt för pensionärer att köpa städhjälp till priser som de har möjlighet att betala! Den chansen finns ju tyvärr inte för så många hushåll i dag.

Sedan har vi personalbristen. Det var ju faktiskt så, jag har sagt det förut från den här talarstolen, att löftet om ett stopp för uppsägningar av personal inom vården var ett av de viktigaste vallöften som socialdemokraterna ställde ut före valet 1994. Sedan dess har tiotusentals människor fått sluta i vården, och det fortsätter. Det sägs upp personer nu. Varje vecka kommer det nya varsel om uppsägningar.

Margot Wallström talar om de anhöriga. Det är ett mycket viktigt område. På samma sätt som personalen verkligen är hjältarna i äldreården, gör ju också många anhöriga fantastiska insatser. De behöver litet avlastning. De behöver någon vecka ibland när de kan få in sina sjuka anhöriga på ett sjukhem så att de kan få göra någonting annat. Men vad jag vet har det inte hänt något på det här området sedan Bo Könberg var sjukvårdsminister i en tidigare regering. Det jag känner till är att vi motionerar, och kanske också andra, om detta här i riksdagen, men våra förslag har avslagits.

Sedan har vi detta med det fortfarande ganska lilla, men dock existerande, inslag av enskild vård, detta med att en engagerad sjuksköterska själv har tagit över ett vårdhem. Jag var själv och såg ett lysande exempel på detta häromdagen. Vi har också fått in en del större företag på det här området. De flesta som kan den här sektorn är överens om att detta har varit ett mycket hälsosamt tillskott. Det har faktiskt bidragit till att göra problemen mindre än de annars skulle ha varit.

Men då är det tyvärr så att i kommentarerna de senaste dagarna, bl.a. från statsminister Göran Persson, har det funnits en tendens att säga att dessa problem nog har att göra med att vi har fått ett privat inslag och en större valfrihet i vården. Jag skulle önska – och flera andra har redan tagit upp detta – att socialministern var tydlig på en punkt: Mångfalden inom

äldreomsorgen har kommit för att stanna. Det är ett värdefullt steg framåt, men självfallet skall all verksamhet, både kommunal och privat, vara underkastad en ordentlig kvalitetskontroll.

Jag har ännu en punkt som jag tänkte ta upp innan min taletid är ute för den här gången. Vi har en idé om att det i varje kommun borde finnas en äldreombudsman. Självfallet behövs det inspektörer och kommunala tjänstemän som åker runt och tittar och inspekterar i den rollen, men vi vet att många gamla människor som är sjuka har svårt att hävda sin rätt. De kanske saknar anhöriga. Då behöver de någon som står på deras sida när vården försämrats eller när de får orimliga avgifter. Det är ju sådant som vi vet tyvärr förekommer alltför ofta.

Vad säger socialministern om det konkreta förslaget?

Socialministern hade observerat att vi har gått ut med annonser. Det gläder mig. Att vi gör det är ett uttryck för att för oss är det här en av de absolut största politiska frågorna. Som jag sade, om Sverige skall vara ett civiliserat land, måste vi kunna ta hand om våra äldsta på ett varmt, kärleksfullt och värdigt sätt.

Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Min mamma föddes i Fattigsverige år 1900. Hon har levt ett rikt liv, men nu när hon är gammal får hon varken den vård eller omsorg hon behöver och far mycket illa. Skall hon också dö i ett Fattigsverige som inte har råd att ge de gamla en anständig vård?

Ungefär så här beskrev en förtvivlad dotter situationen för sin mamma i ett radioinlägg häromdagen.

Missförhållanden och vanvård inom äldreomsorgen har upprört oss den senaste tiden. Jag vill genast klargöra att jag tror att alla partier har tagit åt sig den kritik och de problem som finns och har en uppriktig vilja att göra något åt saken. Sedan har vi olika recept på hur vi skall göra detta.

Att gamla avlider och får kroppsdelar amputerade på grund av vanvård är en skam för vårt samhälle. Även om det inte kommer fram lika mycket i massmedierna, som andra påpekat, vill jag understryka att den brist på tid, omsorg och kärlek som många gamla möter i dag är minst lika allvarlig som de kroppsliga problemen.

Många av de politiska frågor som vi diskuterar här i riksdagen har vi personliga erfarenheter av. Många av oss har egna barn och barn i vår närhet. Det finns också en hel del politiska frågor som vi kan undgå och som vi inte tar till oss, där vi säger att det är de andra i vår riksdagsgrupp som tar hand om det. Men när det gäller vården av äldre kan faktiskt ingen av oss komma undan och säga att det är andras problem. Var och en av oss har en anhörig, en gammal förälder, släkting eller närstående. Var och en av oss måste på nära håll ha sett hur många gamla har det i vårt samhälle. Om vi ändå har lyckats undvika detta, vet vi ju alla att vi blir äldre och av rent egenintresse också bör se till att vi har en anständig vård och äldreomsorg i vårt land.

Men problemen är stora, eftersom vi vet att andelen äldre ökar och kommer att öka mycket kraftigt, särskilt i gruppen över 80 år, och det är där de största vårdbehoven finns.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Man kan undra om de missförhållanden som nu har kommit i dagen bara är toppen av ett isberg och om det finns rader av annan dokumenterad vanvård runt om i vårt land som vi ännu inte riktigt vet om. Man kan se Polhemsgården, Frodegården i Uppsala m.fl. som tecken på den vanvård som finns.

Den väldigt starka reaktion som vi har mött ute bland människor har bl.a. lett till att Sarah Wägnert, som var den som slog larm på Polhemsgården, har blivit nominerad som årets svensk.

Det talar ett mycket tydligt språk. Det svenska folket har talat om att man inte accepterar dåliga villkor för de äldre.

Men om vi alla har en god vilja och vill att våra äldre skall ha det bra måste man fråga sig: Varför har det blivit på det här viset?

Det finns många förklaringar. Jag vill understryka att jag tror att den viktigaste orsaken är kommunernas dåliga ekonomi och de nedskärningar som skett. Vi anslår faktiskt inte tillräckligt med pengar till äldreomsorgen. Det finns många andra problem, attityder, sättet att se på äldre, som naturligtvis har betydelse. Men vi måste ändå komma tillbaka till att pengarna har en avgörande betydelse.

Jag tror också att vi inte skall blunda för att diskussionen om vård som en vara som alla andra varor i samhället också har betydelse. Jag vet att det finns privat vård som är bra och att det finns mycket engagerad personal som gör sitt bästa för att se till att de gamla får en bra vård. Samtidigt kan vi inte bortse från att det är det privata vinstmotivet som ofta har lett fram till de privata alternativen. Vad skall man göra vinst på? Jag har svårt att se hur det skall kunna bli någon ekonomisk vinst om man samtidigt ser till att det blir en riktigt bra vård.

Talet om köp-och-sälj-system och konkurrensutsättning har fått mycket negativa effekter för äldreomsorgen i vårt land. Jag tror att exemplet med Polhemsgården visar på att kommunen har bitit sig själv i svansen genom att köpa det billigaste alternativet. Jag kan också nämna exemplet Lidingö här i Stockholms län. Där är redan 25 % av äldreomsorgen privat, men man vill att det skall vara över 40 %. De kommunalt anställdas alternativ till omsorg beaktas inte ens. Där kan vi se att konkurrensutsättningen inte fungerar. Av ideologiska skäl väljer man det privata alternativet.

Det är viktigt att se att det finns goda insatser. Vi vet att vi på många håll i vårt land har en bra äldreomsorg som fungerar. Allt är inte vanvård. Men vi vet också att villkoren skiljer sig otroligt mycket mellan olika grupper av gamla. Också ålderdomen är en klassfråga. De som har god ekonomi klarar sig naturligtvis bättre än andra. Vi vet också att kvinnor som blir äldre ofta har sämre tillgång till bra vård.

Jag tror att vi också bör se till de brister som funnits vad gäller personal och personalens möjligheter att fungera på ett bra sätt. Margot Wallström var inne på utbildningsinsatser, och det är väldigt väsentligt. Jag tror att alla har sett exempel på en engagerad personal. Men de börjar efter många år att bli oerhört slitna och orkar inte med att fortsätta sitt engagerade arbete. Många av dem uppfattar också att deras protester, deras krav till politikerna, inte möts med något större intresse.

Jag vill också som hastigast, fru talman, nämna några andra faktorer som är viktiga på det här området. Vi har ett orättvist avgiftssystem. Jag vill gärna höra hur socialministern mer konkret tänker lösa den frågan.

Det är inte rimligt att det kan skilja 17 000 kr i avgift mellan kommuner. Vi har läkemedlen. Vi vet att många äldre inte har råd att ta ut sin medicin eller att betala den tandvård de behöver. Vänsterpartiet vill avsätta mer pengar, 465 miljoner i kommande års budget, för att låginkomsttagare skall få tillgång till fri läkarvård.

Ädelreformen har haft stora fördelar, men också varit negativ. Sättet att se på färdigbehandlade patienter lämnar mycket övrigt att önska. Man skickar hem patienter som är döende.

Jag vill också nämna den särskilda situationen för äldre invandrare, som inte har varit omhändertagna på ett särskilt bra sätt. Nu börjar det finnas alternativ. Det finns vissa avdelningar för finsktalande, och i Stockholm planeras i Rinkeby en särskild avdelning för turkisktalande. Det är oerhört väsentligt att komma i gång med detta.

Situationen för de anhöriga har nämnts tidigare. Jag vill understryka hur viktigt det är med avlastningsplatser för att de anhöriga skall kunna samla krafter. Här i Stockholm planeras ett korttidsboende, men det är långt ifrån tillräckligt.

Fru talman! Jag tog upp frågan om pengar. Vi kommer inte ifrån den saken. Det gäller ju inte bara attityder. Jag vet att även s.k. rika kommuner har det svårt. I Skellefteå, som anses vara en sådan rik kommun, har jag min svärmor. Där har man under ett års tid på grund av personalbrist inte haft möjlighet att ta ut henne och de andra gamla utanför huset. Man har inte heller haft möjlighet att låta henne göra en audiologisk undersökning. När den kom till stånd visade det sig att hon faktiskt kunde höra när hon fick adekvat hjälp. Då hade hon gått i flera års tid med dessa problem.

Regeringen avsätter mer pengar för 1998 och 1999. Det är oerhört väsentligt. Vi vet att HSU 2000 har pekat på att för att hålla nuvarande standard krävs det 15, 16 miljarder fram till sekelskiftet. Vänsterpartiet vill att vi satsar medel utöver det. Vi har i vår budget föreslagit 5 miljarder extra till kommuner och landsting just för att garantera en bättre skola, vård och omsorg.

Fru talman! Det är väsentligt att vi inte ställer grupper mot varandra, att vi inte ställer barn eller handikappade mot äldre. Vi skall leva i ett civiliserat samhälle som flera av oss sade. Det är viktigt att vi politiker, när vi talar om etik och moral, inte inskränker oss till att tala om eventuellt fiffel som några ägnar sig åt. Det är viktigt att vi i stället talar om den etik och moral som skall styra. Det är de som har de minsta resurserna, de sämsta möjligheterna att klara sig själva, som skall ha vår hjälp.

Jag vill avsluta med att säga något om den förtvivlade dotter som jag inledde med att referera till. Jag hoppas att hennes ord om att hennes mamma inte skall behöva dö i ett Fattigsverige år 1997 skall bli infriade. Vår uppgift och vårt ansvar är att se till att det finns resurser för en bra omsorg för både barn, handikappade och gamla.

Anf. 8 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Jag skulle önska att vi hade sluppit att ha dagens debatt i den här kammaren. De gamlas situation har vi nu tydligt fått se i skrämmande bilder. Det är vanvård av gamla. Det är gamla människor med trycksår. Det är människor som inte får maten fördelad under dygnets timmar på ett ur näringssynpunkt rätt sätt. De får den i stället under några

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

få timmar, därför att man inte har tid. Det är gamla som inte har någon som har tid att tala med dem, som inte har någon som har tid att ta ut dem.

En del av det här hade vi naturligtvis kunnat undvika om vi hade prioriterat annorlunda från början. Jag tror att vi alla känner upprördhet, ilska och förtvivlan över att gamla människor skall behöva ha det så.

Varför blev det då så? I kommunerna säger man att man var tvungen att spara. Och visst blev man tvungen till det. Det skulle vara balans i ekonomin. Regeringen införde skattestopp. Fortfarande är det så att skulle man i kommunen vilja prioritera de gamla genom att höja skatten så tar staten tillbaka pengarna. De kan inte gå till de gamla. Det gör naturligtvis att situationen på kommunal nivå blir mycket svår.

Vi kan också, när vi har sparat, fundera över om vi har sparat på rätt sätt. Har det verkligen varit rätt att i dessa tider av arbetslöshet minska personalen inom kommuner och landsting med 140 000 personer?

Jag anser inte att det är rätt besparingspolitik. Jag har vid några tidigare tillfällen ställt frågan till statsministern och till finansministern om hur man ser på problemet med att vi i dag med våra gemensamma pengar betalar duktig personal för att ingenting göra, samtidigt som vi inte har tid med vare sig våra gamla eller våra barn. Vi motiverar det här genom att säga att vi har ekonomiska skäl.

Men det är ju samma pengar. Det är våra gemensamma skattepengar. Med dem betalar vi i dag människor för att ingenting göra, samtidigt som vi inte har tid med våra gamla.

Samhällsekoniskt kan jag inte få detta att gå ihop. Vi måste naturligtvis använda människor till det som de är bra på. I första hand skall vi använda våra gemensamma resurser till att se till att våra gamla får den vård och omsorg som de behöver. Det är nog så bra att socialministern kommer med ett åtgärds paket med vidareutbildning för personal osv. Många behöver det, men det stora behovet handlar om tiden, om att någon har tid. Var man i dag än möter gamla människor i vården så är det första de säger: Tänk om någon hade tid med mig! Tänk om någon hade tid att tala med mig!

I dessa arbetslöshetens tider har vi inte tid med våra gamla. För mig är det skrämmande och upprörande. Vi har inte tid för våra gamla, säger vi. Ändå är det uppemot en miljon människor som inget hellre skulle önska än att få ett jobb. Samhällsekoniskt går det inte att försvara den prioritering som har gjorts i samhällsekonomin. Det är en felprioritering. De viktiga frågorna – jag tror att alla skattebetalare är villiga att betala till dessa områden – har varit de delar där man har skurit ned så kraftfullt att kvaliteten inte längre hålls uppe. Vi har heller inte några bra instrument för att mäta kvaliteten. Det är kanske därför som det är först när TV-kamerorna kommer in som man får bilder på hur det ser ut.

Vi skulle behöva kvalitetskontroller som fungerar som mätinstrument när det gäller de delar som vi tycker är kärnverksamheten i framför allt kommuner och landsting. I dag har vi nästan bara ekonomiska kontroller. Det får naturligtvis den effekt som vi nu har sett, nämligen att kvaliteten inte kan hållas uppe. Nedskärningarna har drabbat dem som skulle få vård och omsorg. Vi skulle dock ha kunnat se signalerna tidigare. Det finns ju personal som har talat om hur det är. SKTF har i en rapport frågat personal hur det ser ut på den egna arbetsplatsen. Åtta av tio anser att

de har fått en ökad arbetsbelastning. 41 % har fått arbeta mer övertid. Det har blivit ett ökat antal vårdtagare per anställd. Arbetsområdena har ökat. Bemanningen har minskat. Stressen har ökat. 38 % av personalen anser att kvaliteten i arbetet har försämrats. Särskilt nämns omvårdnadsområdena.

Det är klart att sådant här måste ge oss som jobbar med prioriteringar inom politiken de signaler som vi behöver för att inse att vi måste satsa på omvårdnaden. Vi måste satsa på mera tid för våra gamla och vi måste se till det finns personalresurser så att man hinner med.

Jag tror inte att det handlar om en utbildningsfråga. Det är bra med utbildning. Den har man alltid nytta och glädje av, men det är tiden som avgör hur många gånger man hinner vända en gammal människa som är sängliggande, hur många gånger man hinner massera för att undvika trycksår osv. Det är otroligt viktigt att vi får just tid.

Jag skulle ha haft förståelse för de hårda neddragningarna på personalsidan om det hade varit ont om personal i Sverige, om det hade varit ont om människor, om arbetskraft. Men när det finns ett stort överskott av människor kan jag inte förstå gjorda prioritering. Borde det inte vara självklart att i första hand använda våra gemensamma pengar till att betala personal som gör de jobb som vi vill ha gjorda, inte till att betala människor för att ingenting göra, vilket vi i dag gör?

Jag skulle önska att vi mera tittade på detta i ett helhetsperspektiv, där vi i större utsträckning kunde sammanföra kassorna. Vad kommunerna i dag sparar blir ju kostnader som skickas över till staten genom att staten tar ansvar för de arbetslösa. Det vore faktiskt bättre att göra tvärtom när man vet att det behövs resurser för personal inom vård och omsorg.

Jag är heller inte säker på att de miljarder som regeringen nu skickar till kommunerna löser problemet med personalen. De signaler som jag har fått från många kommuner är att ytterligare personalneddragningar planeras. 4 miljarder skall nu gå till kommunerna, men 5 miljarder går tillbaka till staten på grund av ökade avgifter till följd av bl.a. egenavgifterna. Vidare är de kommunala pengarna inte inflationsskyddade. Dessutom har man en skatteskuld från föregående år att betala tillbaka.

Det här innebär ytterligare nedskärningar och ytterligare försämringar för de gamla om vi inte ser till att det omprioriteras. Det kan vi göra. Det är nämligen inte pengar, och inte heller personal, som saknas. I stället handlar det om hur vi använder våra gemensamma resurser. Jag skulle vilja ha ett besked från socialministern om hon är villig att i det här skedet jobba för att det blir mera personal inom äldreomsorgen.

Anf. 9 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag har, socialministern, varit mån om att inte peka ut något parti som ansvarigt. Jag tycker att vi skall vara så hederliga att vi alla tar på oss ansvaret, för alla har vi ett ansvar. Därför var det litet förvånande att socialministern i sin inledning sade att jag försökte göra mig till huvudperson. Det har jag aldrig gjort. Däremot skäms jag inte för att säga att jag talat om de här frågorna i denna kammare så länge jag har suttit i riksdagen. Det är bara att titta på vartenda anförande i varenda partiledardebatt. Det måste jag ha rätt att stryka under.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

Nu har vi drabbats av den s.k. CNN-effekten. Det är litet genant för oss politiker att det är de som har TV-kameror och TV-kanaler som kan väcka uppmärksamhet. Då skyndar vi dit i den här frågan och för övrigt också i andra frågor. Sedan står vi här i dag och säger från alla håll att vi har vetat om detta. Alla har vetat om det här. Men då är det ännu mera genant att vi inte har gjort någonting. Jag säger *vi*. Och om vi inte har vetat om det, lever vi inte i verkligheten!

Fru talman! Jag tror att det ytterst naturligtvis handlar om resurser. Någon sade här att *allt* handlar om resurser. Det tror jag däremot inte. Visst handlar det om resurser, men jag tror att det i grund och botten är fråga om att vi – jag säger fortfarande *vi* – håller på att devalvera människovärdet. I det avseendet tycker jag att socialministern inledningsvis sade något som är utomordentligt angeläget. Vi har fastnat i den s.k. ekonomismen, den ekonomiska tillväxten. Det är det som vägs och det är det som vi berömmar oss av. Vad följderna blir är vi måna om att inte lyfta fram. Då passar inte åldrandet, svagheten och döendet in i våra ramar. Då handlar det nämligen om den unge produktive och friske som kan utträtta något. När det gäller ekonomisk tillväxt passar naturligtvis inga senildementa in. Det här måste vi ta till oss – inte under två timmar och tio minuter i dag och inte som en partipolitisk sak som vi gör till det egna partiets fråga, utan som något som är *alla partiers* fråga. Det är också kommunpolitikerna och landstingspolitikerna, ja, varje medborgares fråga.

Vi måste tillbaka till det som är det självklara i varje kulturnation, att sättet som vi behandlar våra barn och gamla på visar om vi är en kulturnation eller inte. Det är där vi mäter det. Vi vet att vi är förhållandevis bra på att höra och ställa krav när det gäller barnomsorg, och låt oss för allt i världen fortsätta med det.

Vi säger att vi har institutionaliserat döden, och det har vi säkert. Jag påstår att vi också har institutionaliserat döendet. Vi vänder oss gärna bort. Det är, precis som Lars Leijonborg sade, när vi får kallbranden, trycksåren och liggsåren in i vardagsrummet, när de sätter sig på våra näthinnor, som vi reagerar. Det är genant för mig och för oss alla att vi inte haft den här debatten tidigare, att den inte hörts högre än allt vårt övriga tal, som också skall höras men där människan har blivit ett objekt i stället för att vara ett subjekt.

Nu talar vi om Solna, Uppsala och något hem i Göteborg. Jag hoppas, och tror, att ingen av oss är så naiv att vederbörande tror att det är där bekymren finns. I varje svenskt län kan vi i dag hitta liggsår och trycksår. I varje svenskt län kan vi i dag höra människor ropa på hjälp, och det får de göra under avsevärd tid. Detta kan vi inte vara tillfreds med.

Jag har talat om, det var det som Margot Wallström åsyftade, en värdighetsgaranti. Man kan naturligtvis säga att det är ett nytt ord, ett nytt begrepp. Vi är så vana vid att ha checklistor, att ha något konkret att gå efter och bocka av efter att jag tror att vi behöver få detta nedskrivet, materialiserat, eftersom vi är som vi är. Därför talar jag väldigt gärna om en värdighetsgaranti. Det är bra med vårdgarantin, men nu talar jag om en värdighetsgaranti som inte gäller om tre månader utan som skall gälla varje dygn för individen, varje dygn månad efter månad.

Jag tycker att det i en sådan värdighetsgaranti borde finnas kravet att en läkare är knuten till varje sjukhem och till varje hempatient. Nu har vi

det – höll jag på att säga – vanvettiga begreppet medicinskt färdigbehandlad och klinikfärdig. Då lämnar man ett sjukhus där man besöks under en rond, där det kontrolleras hur mycket vätska man får i sig och hur mycket vätska man släpper ifrån sig, där blodtrycket och sockret kontrolleras etc., och så hamnar man vid sidan om. Det är kanske så på en del håll att det rings efter en läkare, som det nämndes här. Men på många håll är det så att man först ringer till anhöriga, och det gör man inte i första taget, för att den anhörige skall bestämma om man skall ringa efter en läkare. Det skall inte vara vilken läkare som helst. Det skall vara en geriatriker. Bara detta faktum att geriatriken inte har samma status i dag som andra discipliner bland medicinare tyder också på att vi har devalverat människovärdet. Det är inte så noga med de gamla. En geriatriker som ser och kan åldrandets sjukdomar och problem bör vara knuten till patienten, bör gå rond, bör kontinuerligt besöka. Detta tycker jag skall finnas som en punkt i en värdighetsgaranti.

En annan sådan punkt borde i allra högsta grad vara att ingen skall dö ensam. Det är någonting helt annat att ha det som norm eller som en självklar regel än att ha det utsagt att vi inte kallar in några extra vak. Det har jag hört många säga. Det är en order, för det har med ekonomin att göra. Men om man säger att ingen skall behöva dö ensam vill jag se den som står upp och säger: "Jaså, det tycker vi inte." För det tycker vi alla. Varför skall vi då inte kunna ha det som en punkt i en värdighetsgaranti? Det är i dag många som får ligga och dö ensamma, på lasarett och på sjukhem. Det är inte värdigt.

Jag tycker också att vi borde pröva det som tillämpas i Danmark, att varje person över en viss ålder får besök av en medicinskt kunnig person, en sjuksköterska, som tar reda på behovet av vård och omsorg. Det här med beskedet om att man är medicinskt färdigbehandlad, klinikfärdig tycker jag är helt oacceptabelt, för där skapas en dragkamp mellan landstingspolitiker och kommunpolitiker. Sådana har vi i alla partier, och de är måna om att slippa så stora utgifter som möjligt. Icke sällan går detta ut över patienten. Men nu har vi det begreppet, och jag skulle önska att det skrotades all världens väg. När man fått förklarat att man är medicinskt färdigbehandlad är det mycket tänkbart att man får sitt hem åt ett helt annat håll än till hembygden, där man har sina vänner och bekanta. I dag är det icke alls ovanligt att maken eller maken sitter fyra eller åtta mil bortifrån den hemliknande miljö, som det ju heter, som maken eller maken hamnar i efter att varit medicinskt färdigbehandlad. Är det rimligt? Nej, det är icke värdigt.

Det finns 85- och 90-åringar som i dag inget högre skulle önska än att få besöka sin livskamrat, men man mäktar inte, man klarar inte det. Därför behövs det i en värdighetsgaranti se till att våra äldre efter det att de inte längre behöver ligga på ett lasarett eller sjukhus hamnar i närheten av sin hembygd. Så är det faktiskt inte nu.

Jag har en lång rad övriga punkter på värdighetsgarantin, men jag ser att min taletid snart är slut. Jag tycker att det är värdefullt att den här dagen får bli ett avstamp då vi inte pekar finger åt varandra utan gör – där håller jag helt med Margot Wallström – våra gamla till huvudpersoner. De är värda det!

Anf. 10 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! För ganska precis ett år sedan skrev jag en som jag tycker stor och viktig artikel om äldreomsorgen i Dagens Nyheter. Det blev inte så mycket uppmärksammas då, det förslag till olika program. Men för min del har det varit ett konsekvent blev inga vare sig annonser eller agerande ända sedan dess. Jag pekade på bristerna och de kunskaper som vi fått genom inte minst ädeluppföljningen, genom en rad utredningar och genom andra resultat som vi har fått fram. Jag sade att det var på dessa områden som vi behöver sätta in åtgärder. Det har vi också gjort.

För att vi ändå skall vara intellektuellt hederliga här måste vi säga att det inte stått stilla. Här pågår ett mycket viktigt arbete, inte minst tack vare ett Folkpartiinitiativ med de s.k. ädel-50-pengarna, som har lett till många bra projekt som pågår i landet. Jag vill gärna nämna ett par av dem.

Det finns ett kvalitetssäkerhetsprojekt i Trelleborgstrakten där tre kommuner och sjukvårdsdistrikt samarbetar. Man har inventerat svagheter i samverkan och i vårdkedjan. Man har skaffat fram ett gemensamt kontaktkort för sjukhus och kommuner genom en mängd åtgärdsförslag. Det är ett mycket lyckat projekt som anger i vilken riktning man skall gå för att åtgärda samverkans- och samarbetsproblemen. Man har utvecklat ett vårdprogram för demensvården i norra delen av Kalmar län. Där har sex kommuner och landsting inventerat behov och problem och skapat ett vårdprogram som tydliggör demensvårdens organisation och innehåll. Man har näringsprojekt t.ex. i Uppsala kommun. Här hittar man äldre i riskzonen för undernäring och vidtar åtgärder.

Det har inte alls stått stilla. Det är tvärtom så att vi också har förstärkt lagstiftningen. Vi har tagit initiativ av olika slag. Men vi blir ju alla otåliga, och vi kan inte acceptera missförhållanden av det slag som uppmärksammas på sistone.

När vi sätter de äldres situation i fokus finns det skäl att peka på de viktigaste skiljelinjerna.

Jag inte är någon sluggerdebattör. Jag tycker att det är bättre att vi försöker att hitta sätt att samarbeta. Men jag undrar: Blir det mer pengar för att man ger en voucher i handen på Elsa och Gustaf? Blir det då mer pengar till äldreomsorgen? Blir det bättre äldreomsorg om man, som enligt moderaternas motion i anledning av budgetpropositionen, minskar på bidragen till kommuner och landsting? Ökar det deras möjligheter med ganska många miljarder att ge bättre vård och omsorg? Kommer moderaternas stora skattesänkarprojekt att förbättra våra möjligheter att erbjuda de gamla trygghet och en bra vård och omsorg? Jag tillåter mig att betvivla detta.

Det gör också att tilltron till både Lars Leijonborg och Alf Svensson naggas litet grand i kanten, eftersom det är moderaterna som ni vill samarbeta med i regeringsställning. Vi vet ju att moderaterna tidigare har lyckats med nedskärningar av det här slaget. Det är inte kommuners och landstings möjligheter att erbjuda en bra vård och omsorg som är utgångspunkten.

Jag vill också ge ett ytterligare argument mot privata vårdförsäkringar. En försäkringslösning koncentrerar sig ju på individens hälsorisker. Det är alltid så, det är själva grundprincipen. Försäkringsbolagen brukar komma till mig och säga att de vill ta del av genetiska tester så att de kan

höja premierna för dem som riskerar att få skador på grund av genetiska anlag. De som har sämst hälsa är oftast de som har en svag social ställning. Detta blir ett orättvis system. Det gör inte situationen bättre och förbättrar inte våra möjligheter.

Hur nu Leijonborg och Svensson tänker sig att regera ihop med Carl Bildt, som vill sänka skatter på ett sätt som urholkar välfärden, och samtidigt förbättra för gamla och sjuka är för mig en gåta.

Låt mig också säga en sak om detta med privat och offentligt. Diskussionen har ju glidit in på den frågan. Det finns vård och omsorg av hög klass som bedrivs på entreprenad. Det finns också exempel på motsatsen. Tyvärr varierar kvaliteten även i den offentligt drivna vården och omsorgen. Det viktiga är att vård och omsorg finansieras gemensamt, finns tillgänglig efter behov och är demokratiskt styrd. Då blir den viktiga frågan vilken kvalitet som man har i äldreomsorgen. Det medför att frågan om vem som driver sjukhemmen eller som är arbetsgivare blir av något underordnat intresse.

Det är en politisk huvuduppgift att se till att kvaliteten är god genom väl styrd egen verksamhet eller kloka beställningar. Jag vill också hävda att alternativa driftsformer är bra för utvecklingen. Mångfalden kan hjälpa oss att hitta nya lösningar. I framtiden kan jag också tänka mig att kooperativ av boende eller anhöriga blir vanligare i äldreomsorgen. Jag tycker att det är en utveckling som vi skall välkomna.

Jag skall också vara hygglig och säga att jag tycker att det är en klok idé, Lars Leijonborg, att också de gamla skall kunna köpa servicetjänster av olika slag. Detta är definitivt en marknad som existerar och som är viktig, att man skall kunna få hjälp med t.ex. snöskottning, fixa grejer på vinden eller med sådant som man inte längre orkar med. Så här öppnar sig ett viktigt fält.

Jag vill gärna återkomma till behovet av kompetensutveckling. Vi vet att det är stort. Det kan man säga och samtidigt påstå att de många hundrausentals kvinnor i framför allt äldreomsorgen gör ett utmärkt arbete och gör sitt allra bästa.

Anf. 11 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag tolkar socialministerns svar på min fråga så att vården kan bedrivas både offentligt och privat. Det viktiga är att samma kvalitetssäkring gäller. Då har jag fått svar på den frågan. Jag skall försöka att svara även på socialministerns frågor till mig.

Det är angeläget att vi inte gör denna debatt till något slags skrämselfdebatt. De gamla är säkert oroade ändå. Det är väldigt viktigt att vi här nu i en bra ton har tagit upp det som vi gemensamt vill lyfta fram i äldrevården. Ytterst är det ju våra attityder till de äldre som spelar den största rollen. Jag vill hemskt gärna hålla med Alf Svensson när han sade att det gäller att vi lyfter fram etiken i vården på ett annat sätt, och det gäller också utbildningsfrågorna.

Javisst behöver vården resurser. Men jag håller med Hans Bergström som i Dagens Nyheter av i dag säger att tilliten till äldrevården inte återupprättas bara genom att kommunerna får mera skattepengar. Vi har ju faktiskt världens högsta skattetryck i Sverige, men vi har inte världens bästa välfärd. Av de extramiljarder som har betalats ut är det inte mer än

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

ungefär hälften som har gått till vård. Resterande miljarder har gått till andra verksamheter.

Kommunerna disponerar tillsammans med landstingen ca 450 miljarder om året, varav bara 20 % går till vård och 23 % till omsorg. Det finns alltså ca 151 miljarder till annan verksamhet. Här kan man prioritera. Jag är beredd att säga att äldreården får kosta vad den behöver kosta om den sköts effektivt och med god kvalitet. Men då får också kommunerna lära sig att prioritera.

Det är intressant att regeringen i bilaga 4 till budgetpropositionen säger att det under perioden 1992–1994 främst var antalet sysselsatta inom förvaltning som minskade medan det under senare år främst är antalet sysselsatta inom vård och omsorg som har minskat. Vi moderater prioriterade faktiskt vården och dess innehåll medan byråkraterna fick lämna skutan.

Det viktiga är att vi nu skapar resurser, det kommer vi inte ifrån. Och då handlar det inte om bidragspengar utan det handlar om att vi för en politik så att vi får fler arbetstillfällen i kommunerna och därmed ett ökat skatteunderlag. Med den politik som vi moderater förordar skulle det finnas ytterligare 18 miljarder fram till år 2000, därför att skatteintäkterna skulle bli avsevärt högre för kommunerna. Det är viktigare än bidrag. Efter att ha arbetat i över 30 år inom socialtjänst, vård och socialförsäkring vill jag säga att den viktigaste sociala reformen i Sverige i dag är faktiskt att sänka skatten för låg- och medelinkomsttagarna.

När det sägs i debatten att vi moderater vill spara på hälso- och sjukvård är detta inte sant. Vi har faktiskt samma budget som regeringen när det gäller hälso- och sjukvården under utgiftsområde 9, och vi har samma bidrag för 1998 till landsting och kommuner som regeringen har. Det är viktigt att man håller sig till sanningen.

Jag har inte fått någon kommentar till detta att man bör minska monopolen. Får vi mera pengar genom voucher? undrade socialministern. Nej, men det handlar om att ge människor rätt att själva välja vad de tycker är viktigast i deras vård.

Anf. 12 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Lars Leijonborg sade i sitt inledningsanförande att han hoppades att samtliga partier i dag skulle ta tillfället i akt och presentera konkreta förslag till åtgärder inom äldreården. Sedan föreslog han att man skulle införa en äldreombudsman i varje kommun, och han kanske kommer med fler förslag senare. Ja, det är möjligt att det vore bra. Men jag tror inte att lösningen på problemet ligger i byråkratiska eller andra organisatoriska överbyggnader. I realiteten handlar det om att på kort sikt tillse att man inom äldreården får de resurser som man måste ha. Jag talar då inte bara om resurser i största allmänhet utan om rättvist fördelade resurser. Det är en viktig skillnad mellan att finansiera verksamheten över det offentliga via skattemedel och att fördela pengarna i något slags äldrepeng jämnt över till alla. Det är behovet som skall vara avgörande för den enskildes rätt till vård, inte pengarna i sig.

Jag tror alltså att det behövs konkreta åtgärder och mer pengar. Därför har vi från Centern nu bidragit till att tillse att det går att få mer pengar till vården inom ramen för de anslag som nu går till kommunerna.

Vi menar också att det är nödvändigt att förstärka de medicinska insatserna inom äldre vården. Vi har även ställt oss bakom förslaget om en ansvarig läkare inom varje sjukhem, som vi anser nödvändigt.

Vi tror att det är viktigt att man förbättrar förutsättningarna för arbetskraften inom äldre vården med kompetenshöjning och utbildning. Vi bör se till att åtgärda den brist på arbetskraft som vi märkligt nog kommer att ha på detta område inom ett antal år. Det är en paradox att vi i dessa arbetslöshetens tider kan se att det kommer att vara brist på personal inom äldre vården framöver.

Det är också viktigt att se till att de ojämlikheter som råder inom hemtjänsten jämnas ut. Det finns i dag en ojämlikhet genom att män ofta har lättare än kvinnor att få den hjälp som de behöver. Det ligger väl något i traditionen att kvinnor förutsätts kunna klara sig bättre själva än män. Här behövs det göras någonting.

Vi tror också att det behövs någon form av hemtjänstservice vid sidan av de övriga system som finns i dag. Jag tror att Marianne Samuelsson har rätt i att det här finns möjligheter att utnyttja den arbetskraftsreserv som vi i dag har genom arbetslösheten för att tillhandahålla dessa tjänster. Men jag tror däremot att det är svårare att klara det genom att sätta in människor som är arbetslösa direkt i vården. Detta med vård handlar om kvalificerad yrkesutövning. Den kan inte utföras utan utbildning.

Jag tror att det är viktigt att också stärka anhörigverksamheten. De som vårdar sina anhöriga måste ges utbildning och rätt till avlösning. Vi måste också se till att frivilliginsatserna stärks och att de ges litet större förutsättningar än vad de har i dag genom ett ökat stöd.

Mångfald och valfrihet är viktigt och måste utvecklas vidare, därför att mångfald och valfrihet ger också ökad kvalitet om det sköts på rätt sätt.

Alla skall ha rätt att bo tillsammans med vem man vill. Det får inte vara så att makar efter ett långt liv tillsammans skall behöva åtskiljas de sista dagarna av sina liv.

Demensvården måste också förstärkas. Det är viktigt att man klarar av demensvården.

Slutligen, fru talman, har vi i den kommunala förnyelsekommittén föreslagit att man skall införa samma insyn i entreprenad driven verksamhet som i kommunal verksamhet. Det borde ha genomförts, socialministern, därför att det skulle ha förstärkt möjligheterna till allmän insyn i den här typen av verksamhet.

Anf. 13 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag får väldigt många exempel på brister i vården, och det tror jag att det kanske är fler av oss som får. Det är svårt att veta vilka av dem man kan använda i den offentliga debatten. Men när Eva Zetterberg nämnde en anhörig i Skellefteå kom jag att tänka på Frida Stenberg, som dog nyligen. Hennes anhöriga har direkt bett om att det som hände Frida skall lyftas fram. Hon blev 103 år. Det är naturligtvis inte överraskande att en person som är 103 år avlider. Men det beklagliga var att Frida under de två sista månaderna i sitt liv blev flyttad mellan fem olika vårdinstitutioner. Detta är inte värdigt. Har man levt i 103 år, skall man inte behöva dö efter att ha flyttats fem gånger på två månader.

Prot. 1997/98:25
5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Socialministern säger gång på gång att det inte har stått still. Jag tycker att det är bra att hon lyfter fram goda exempel, och jag vet att de finns. Men vi skall också vara överens om verklighetsbeskrivningen: Nej, det har inte stått still, utan det har gått bakåt i många avseenden. Som jag sade är det tusentals färre anställda inom vården nu än t.ex. när Margot Wallström tillträdde som minister för dessa frågor. Hur känns det att ansvara för detta område och tvingas konstatera att så faktiskt är fallet?

Jag sätter värde på ett par av de besked som Margot Wallström har lämnat. Jag tycker att synen på privata vårdinsatser var tydlig. Jag tycker i det här sammanhanget att det i och för sig är något av ett sidospår när det gäller de gamla som inte är så pass skröpliga, om jag får använda uttrycket, att de är berättigade till hemtjänst. Jag anser att denna stora grupp skall ha större möjligheter än nu att köpa tjänster som städning, snöskottning, hemkörning av mat etc. Nu har vi ett sådant system i Sverige att det inte finns sådana tjänster till priser som vanligt folk kan köpa. Så fort någon föreslår att detta skall ändras, kallar man det för pigdebatt. Men jag hoppas att jag nu kan tolka Margot Wallström så att regeringen är på gång med ett förslag, så att vi kan få fram en sådan ny arbetsmarknad, som ju också skulle kunna skapa tusentals nya, bra arbeten.

Jag är litet förvånad över att socialministern disponerade sin tid här så att hon inte kunde beröra ett par av de allra största kvalitetsproblemen, t.ex. vårdköerna. Nu börjar ju nästan alla här i riksdagen inse att det finns en möjlighet att få fram extra resurser genom en större samverkan mellan sjukvårderna och sjukvården. Det skulle korta köerna, och det är ju framför allt gamla människor som står i vårdköerna. Enligt vissa diagnoser är de helt dominerande. 90 % av dem som står i kö för starroperation är pensionärer. Varför blockerar Socialdemokraterna en sådan samverkan?

Hur kan man tala här en god stund utan att beröra den kvalitetsskandal som det är att över 10 000 gamla människor fortfarande tvingas dela rum under sina sista månader och år?

Dessa frågor vill jag fortfarande ha positiva besked om.

Anf. 14 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Flera talare har varit inne på de omfattande uppsägningarna inom landsting och kommuner runt om i vårt land. Tusentals människor har avskedats, vilka har gjort ett förträffligt arbete inom sjukvården och inom kommunerna. Nu talar statsrådet Wallström om hur man genom AMS-insatser skall kunna få fram utbildningsinsatser och därmed stärka kvaliteten inom vård och omsorg. Det är naturligtvis bra. Men grundfelet, dessa avskedanden, borde aldrig ha skett. Personalen borde ha fått stanna kvar för att utföra det goda arbete som den gjorde. I så fall hade åtminstone delar av problemen inte uppstått.

Jag vill också understryka att många av dem som arbetar inom vården, vilka gör ett fantastiskt jobb, slits ut i förtid. Jag menar att diskussionen om en förkortad arbetstid måste föras på en bredare bas. Förkortad arbetstid borde möjliggöras, inte bara genom försöksverksamhet på enstaka arbetsplatser utan mycket bredare.

Fru talman! Socialministern tog också upp frågan om privatisering och behovet av mångfald inom vården. Jag tror också att det är bra med mångfald. Framför allt tror jag att det är bra att befrämja kooperativa insatser, där brukare, anhöriga och personal själva drivs av ett genuint

intresse av att åstadkomma ett bra alternativ. Men socialministern gick helt ifrån frågan om det privata vinstinstresset, som ju finns på många håll vad gäller de privata initiativen. Kommunerna har, precis som i Fattigsverige, valt att köpa det billigaste alternativet av de företag som har tagit minst betalt för sina tjänster. Det kan väl ändå inte vara någon bra drivkraft, Margot Wallström? Regeringen måste väl ändå säga ifrån, att vi inte är intresserad av sådana alternativ, utan vad man skall göra är att tävla vad gäller en god omsorg.

Margot Wallström tog också upp flera goda exempel. Vi vet att de finns och att det är viktigt att sprida dem. Men det handlar ändå om hur vi skall gå vidare och vilka förslag som skall kunna förbättra situationen där vi vet att bristerna finns.

Ett förslag från Folkpartiet, som även andra har framfört, gäller en äldreombudsman. Från Vänsterpartiets sida har vi talat om en patientombudsman som kan tillgodose alla patienters rättigheter, och som också borde kunna tillgodose de äldres. Hur ser regeringen på det? Det tycker jag inte att vi har fått något svar på.

Från Alf Svensson kom förslaget om värdighetsgaranti och att ingen skall behöva ligga och dö ensam. Det låter bra, Alf Svensson. Men jag undrar naturligtvis: Vad innebär en sådan värdighetsgaranti för Kristdemokraterna? Det vi från Vänsterpartiet skulle önska kom ut från den här debatten är inte bara tomma löften. Det är att varje parti redovisar vilka ytterligare resurser man vill lägga för att få en vård som vi alla tycker är bra och som vi kan stå för.

Dessutom skulle jag gärna vilja se ett utskottsinitiativ i socialutskottet om ett kvalitetsprogram som man kan gå igenom varje år. Då kan vi se vad man har uppnått och vilka brister man har åtgärdat enligt vad vi har varit överens om och vad Socialstyrelsen kan dokumentera. Är ni andra villiga att på samma sätt låta Socialstyrelsen granska de utvärderingar som görs i en sådan sammanställning varje år? Då skulle man kunna se hur mycket läkartid varje patient får och hur mycket sjukgymnastik patienterna får. Man skulle också kunna se hur många som får annan omvårdnad i form av att någon har tid att sitta och prata. Som Alf Svensson var inne på gäller det också att man i den situation då man är döende eller dör har någon vid sin sida. Är ni andra villiga till sådana initiativ?

Anf. 15 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! När jag lyssnar på den här debatten kan jag inte komma ifrån min stora förvåning över hur lätt man hamnar långt från verkligheten i det här huset. Jag har ju jobbat inom vård och omsorg i många år. Därmed kanske jag har en närhet till detta och kan se det på ett annat sätt än t.ex. Roland Larsson när han talar om att det kan vara svårt att få tag på utbildad personal.

Jag måste säga att jag blev förvånad, minst sagt, över det uttalandet. Om man i dag går ut på en vårdinrättning och frågar hur det ser ut på personalsidan, är den allmänna kommentaren att man på grund av neddragningarna har fått en högre medelålder. Personalen är alltså äldre, och man är ofta bekymrad för hur man skall kunna plocka in de nya. Samtidigt vet man ju att det på vårdskolorna har gått lika många som tidigare som har utbildat sig. Vart har de tagit vägen? Jo, väldigt många har faktiskt hamnat i arbetslöshet. I dag träffar jag ofta utbildade sjuksköterskor

***Fel! Okänt
växelargument.***

som är arbetslösa – för att inte tala om hur många undersköterskor det finns som är arbetslösa på grund av de besparingsåtgärder som har vidtagits.

Jag är övertygad om att om vi bara fattade beslut om att använda de pengar som vi i dag använder till att betala människor för att inget göra, skulle vi omedelbart – i morgon – kunna sätta in kompetent personal inom vården. Den personalen finns. Den vill jobba. Den behövs dessutom. Det är ju just tiden som inte räcker till för den personal som finns som avgör vad man når för resultat.

Jag är också litet förvånad över att man i så liten utsträckning ser hur det resoneras i kommunerna i dag. Man ser inte hur ekonomin ser ut, hur styrd denna ekonomi är uppifrån och utifrån och hur litet möjligheter det faktiskt finns att prioritera vården och omsorgen med de pengar som finns. Man sitter ju i kommunerna och diskuterar sådant som: Skall vi avgiftsbelägga maten till våra skolbarn eller skall vi dra ned ytterligare på personalen i äldreomsorgen? Allt måste rymmas inom den alltför trånga ekonomiska ramen i kommunerna. Då kommer inget in av allt det som Alf Svensson poängterar och säger är så viktigt; att man skall ha tid, att vi skall ha kvalitet osv. Det är inte det de har möjligheter att räkna på som budgeten ser ut – om de inte får mer resurser. Det är det jag menar: Det måste ges mer resurser.

Då blir jag väldigt förvånad över Folkpartiet. Läser man er budget så har ni inte tillfört några ytterligare pengar till kommunerna utöver de pengar som regeringen har tillfört – som definitivt inte räcker. Skulle de räkna, skulle det inte se ut som det gör i dag inom vården och omsorgen.

Det finns en mängd goda idéer inom vård och omsorg. Det finns massor av kreativa människor som jobbar där. Men i dag räcker de inte till för att ge den tid som de gamla behöver. Det går inte att rationalisera matningen. Det tar tid att tugga och svälja. Det gör det för oss alla, och det gör det för gamla människor också. Man måste få den tiden.

Vi kan tydligt se hur man har förtätat, som det heter, på vårdinrättningarna. Man har plockat in fler boende, och man har plockat in fler tyngre boende – fler med rullstolar osv. – som kräver mer av personalen. Samtidigt har man minskat personalen. Då kan vi faktiskt inte stå här och vara förvånade över hur det ser ut. Skickar vi inte mer resurser, får vi de resultat som resurserna ger. I det här fallet räcker de definitivt inte för att ge den vård och omsorg som de gamla behöver.

Anf. 16 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag hade verkligen bestämt mig för att inte göra den här debatten, det här resonemanget, till någon polemik. Men det är tydligen så att det skall in vissa sådana slängar ändå. Det har inte stått still, sade Margot Wallström. Nej, men vi vet ju att det har skickats hem mycket personal. Det är personalbrist. I alla sammanhang kan vi ju hitta de enskilda fallen som man kan glädjas åt, och låt oss göra det. Men generellt sett vet vi ju att det fattas personal, i synnerhet i den oglamourlösa vården. Det är den som handlar om våra gamla.

Sedan är det väl så, Margot Wallström, att ni regerar under den här perioden. Ni har haft tre år, och ni har väl ett år till under alla omständigheter. Sedan får vi se hur det går. Vi skall ta på oss ansvaret om vi får det.

Jag har inte någon gång tänkt sätta mig i en regering där man försämrar för vården.

Nu hörde vi Gullan Lindblad med emfas säga att det får kosta vad det vill. Det är viktigt att komma ihåg när vi talar om en värdighetsgaranti. Då kan man inte resonera som faktiskt Eva Zetterberg gjorde här, och säga: Man får se vad det räcker till. Ungefär så var konklusionen i hennes resonemang. Bestämmer man att värdighet kräver detta och detta, så får det sedan kosta vad det vill. Annars sitter vi ju fast i den här ekonomismen. Vi ger ett anslag och sedan får de göra vad de kan.

Vill vi behandla våra äldre värdigt, tror jag att det är viktigt att vi har regler, något att sträva efter. Sedan kommer vi till korta. Då är ett sådant krav att ingen skall behöva dö ensam. Då är ett sådant krav att man skall ha ett eget rum om man vill ha det. Då är ett sådant krav att det skall finnas tid för matning och hjälp med att dricka. Då är ett sådant krav att man skall få sitt boende nära det egna hemmet. Jag har en lång rad andra krav som jag också skulle vilja lyfta fram i det här sammanhanget.

Vi har det i andra sammanhang. Vi säger att det bara får finnas si och så många elever i en skolklass. Skall man få skolskjuts skall det vara si och så många kilometer. Då har man så att säga något att ta på. Jag är rädd för, fru talman, att det här blir de stora deklarationernas dag om vi inte sätter ned i konkretion vad anhöriga, personal och vi alla har att förvänta oss. Sedan kommer vi till korta, jag vet det. Men vi skall ändå ha något att sträva efter.

Och det *går* att formulera detta. Lika väl som det går att tala om tre månader när det gäller vårdgarantin, går det att tala om hur många minuter det är rimligt att en patient skall behöva ligga med en blöja som behöver bytas. Visst kommer personalen att larma och säga: Vi hinner inte. Det tog inte så många minuter som är acceptabelt, utan det tog dubbelt så lång tid.

Sedan har de talats om de där 16 miljarderna. Det skulle vara intressant att få veta hur många miljarder det blir netto till landstinget. Det är ju ändå så att man har tagit med den ena handen och givit med den andra. Finansministern har ännu inte kunnat tala om hur många miljarder det blir netto för kommuner och landsting. Men det kanske socialministern vill tala om nu när ordet går till henne.

Det sägs: Hur skall ni som skall regera ihop med ——. Då kan jag inte låta bli att säga: Var nu karlar eller kvinnor för era egna hattar. Eva Zetterberg, Marianne Samuelsson och Margot Wallströms partikamrater i Stockholm har ju skurit ned vården i Stockholm med 3 miljarder kronor. Det är inte Moderaterna som skall lastas för det. Det är möjligt att de hade gjort det om de hade varit med, men det vet jag inte. Men den här gången var det inte Moderaterna.

Anf. 17 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! Nej, det är möjligt. Men de partier som har deltagit här i debatten var med och bidrog till att vår skuldbörda nu är sådan att vi betalar lika mycket i ränta på statsskulden som vi betalar för att klara av hela hälso- och sjukvården. Sådan är storleksordningen, och sådana är sammanhangen. Det är klart att också äldreomsorgen är beroende av hur samhällsutvecklingen och samhällsekonomi går.

Prot. 1997/98:25

5 november

**Fel! Okänt
växelargument.**

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag tar till mig alla de goda förslag som finns i era annonser i dag och i listorna. Jag tar även till mig det som har sagts om värdighetsgarantier. Vi skall granska detta noga. Jag tycker att en hel del av det nog kan fogas in när det gäller våra mål för äldreomsorgen och tydligheten i handlingsplanerna för att åstadkomma konkreta resultat.

Men jag tror att man ute i kommuner och landsting säger: Vi skulle klara av både det ena och det andra, men då får ni också skicka med pengar och ge oss möjlighet att göra detta.

Det behövs bättre kunskaper och fortbildning, eftersom utvecklingen på detta område går blixtnabbt. Det vet vi. Hur duktig man än är får man ständigt nya kunskaper om hur man matar gamla på ett riktigt bra sätt. Man har faktiskt fått ta över mycket mer vårdkrävande patienter. Man behöver handskas med psykiskt sjuka som i högre grad bor ensamma nu i det vanliga boendet. Hemtjänstens personal säger att man behöver hjälp med att förstå de psykiskt sjuka patienterna. Man behöver vidare- och fortbildning och kontakter med läkare, osv.

Det finns många bra exempel och bra projekt i detta sammanhang. Men det händer ständigt nya saker. Och det måste vi svara upp till. Jag är säker på att de personer som arbetar med detta tycker att allt detta låter tjusigt men att vi också måste se till att hjälpa dem och rusta dem för detta med pengar, tid och kunskaper. Vi vet att det är detta som det nu gäller och krävs. Det är på dessa områden som vi måste kraftsamla. Därför är risken att det kanske blir ett litet konstigt slutintryck här från några håll när man talar om voucher på ett sådant sätt att det låter som om det skulle handla om turister i äldreomsorgen som har en check i handen för att betala eller att det handlar om symbolfrågor av typen äldreombudsmän. Det är jättebra, och det finns ingenting som hindrar att kommunerna inrättar äldreombudsmän. Jag tycker att det är en utmärkt idé.

Jag tycker också att Folkpartiet har fört en behjärtansvärd kamp för enkelrum. Men även den frågan kan behöva kompliceras, eftersom det kanske är funktionen för äldreboendet som är ännu viktigare än standarden i form av kvadratmeter och antalet personer. Sedan 80-talet har mycket förändrats. Då bodde människor kanske fem tio år på sjukhemmet. I dag vårdas människor där kanske tre månader i livets slutskede. Då är det förvisso viktigt att de får göra det på ett sätt som känns bra. Ibland vårdas människor där i tre veckor för rehabilitering och för avlösning. Då är det smidiga och flexibla lösningar som behövs, om ni ursäktar att jag komplicerar frågan något.

Jag vet att man arbetar med detta i kommunerna. Man bygger ut, och man gör nya fina lokaler. Men det är inte det viktigaste. Det viktigaste är kunskaper och tid samt attityder och bemötande. I detta sammanhang får jag förslag från Britta Rundström som har utrett dessa frågor, och vi skall självfallet gå vidare med dem. Jag välkomnar alltså alla dessa olika förslag som vi skall ta ställning till.

Jag vill även säga att redan i dag kan kommunerna, precis som någon kommun i Dalarna gjorde, anställa 150 personer, alltså resursarbetare. Det är ju ett sätt att finansiera vikarier att använda AMS-medel. Det är väl jättebra att kunna sätta in arbetslösa på meningsfulla arbetsuppgifter i äldreomsorgen. Detta måste vi alltså få fart på.

Anf. 18 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Dagens debatt har förhoppningsvis visat att alla riksdagens partier engagerar sig i frågor rörande äldre vården och vi är besjälade av att verkligen göra något bra för våra äldre. Målet – en värdig tillvaro och en trygg vård – är detsamma för oss alla, men vi har olika vägar att nå målet. Socialministern är t.ex. inte beredd att rucka på de kommunala monopolen. Och jag är beredd att säga att vi aldrig kommer att klara vårdens problem om vi inte avskaffar de kommunala vårdmonopolen.

Jag vill svara på ett par frågor. När det gäller vårt förslag om en hälsoförsäkring är det förknippat med ett klart villkor att någon hälsoprövning inte får ske.

När det gäller gentekniken trodde jag att socialministern också hade fått det brev som jag har fått från Försäkringsförbundet i vilket det sägs att någon genteknisk prövning över huvud taget inte skall ske.

I fråga om resurser har jag framhåvt behovet av att kommuner och landsting verkligen prioriterar sina huvuduppgifter. Jag framhårdar i detta. När vi nu vet att den samlade potten är ca 437 miljarder kronor kan åtminstone inte jag förstå att 1 %, dvs. 4 miljarder kronor, skulle höja vårdens kvalitet från eländes elände till det absolut förnämligaste. Det måste finnas litet tanke bakom detta också.

Jag har särskilt betonat de insatser som de anhöriga gör. Det vill jag återigen göra. Vi måste också ge möjligheter för de äldre att anlita hemtjänst och att vi t.ex. genom skatteavdrag gör det möjligt för dem att anlita en sådan tjänst. Det skulle göra att livskvaliteten höjdes.

Jag vill slutligen också betona värdet av alla de frivilliga insatser som görs, t.ex. av Röda korset, ute i våra kommuner och landsting. Det offentliga klarar i bästa fall den tunga vården. Men för att ge den där lilla extra omsorgen behövs också dessa frivilliga insatser. Och ytterst är det du och jag som medborgare och medmänniskor som ansvarar för att de äldre ges en värdig ålderdom.

Anf. 19 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Inget ont utan att det för något gott med sig, brukar man ibland säga. Man kan säga att de mycket tragiska händelser som vi har fått ta del av under den senaste tiden ändå har fört det goda med sig att vi har fått i gång en ordentlig debatt. De mycket starka signaler från dessa händelser som har kommit på olika sätt har trängt djupt ned i verksamheten, även i den konkreta verksamheten ute i vården. Mycket händer enbart beroende på att dessa starka signaler nu har kommit.

Samtidigt är det viktigt att vi inte tolkar dessa signaler på ett sådant sätt att vi tror att all äldre vård är dålig. Så är det ju inte. I de flesta fall är äldre vården utomordentligt bra. Det brister i fråga om resurser, och det saknas vissa inslag, men äldre vården är inte dålig.

Det är också viktigt att vi ser äldre vården i ett kortsiktigt och i ett långsiktigt perspektiv. I det kortsiktiga perspektivet måste vi vidta omedelbara åtgärder för att tillse att den typen av händelser som vi nu har sett inte inträffar. Men vi måste också göra konkreta saker för att höja kvaliteten i närtid. Jag räknade upp ett antal sådana förslag i mitt tidigare anförande. Vi måste också se det långsiktiga perspektivet.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Är de som kommer efter oss beredda att göra de uppoffringar som det kommer att kräva?

Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp):

Jag noterade att Roland Larsson kallade äldreombudsmannen i varje kommun för en byråkratisk överbyggnad. Men poängen med förslaget är just att det skall vara en obyråkratisk överbyggnad. Det skall vara en människa som står på de gamlas sida, en klagomur, som de enkelt kan vända sig till och som inte uppfattas som en del av den kommunala byråkratin.

Till sist förväran det mig att socialministern, när jag slutligen har fått henne att komma in på detta med eget rum, lägger ned så mycken tid på att argumentera för att det ibland inte behövs eget rum. Förre var man länge i långvården, säger hon, men nu är man där kortare tid. Ja, men man är fortfarande där i många år. Hon tar som exempel att man är där bara de sista månaderna innan man dör. Om det är någon gång som man skall ha rätt till eget rum är det väl just då. Låt oss i stället ge entydiga signaler härifrån att eget rum är en mänsklig rättighet i äldreomsorgen.

Anf. 21 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Om den här debatten har varit bra eller inte får vi veta längre fram, när vi ser om det blir några konkreta resultat och förbättringar i äldreomsorgen, en trygg och välplanerad äldreomsorg för framtiden, så att man inte bara råder bot på de akuta missförhållanden som finns. Men jag menar att de frågor som jag ställde – som varje parti måste ställa – om resurser inte har belysts av alla partier.

28

Gullan Lindblad säger att det får kosta vad det vill. Alf Svensson säger att det är dåligt att tala om att begränsa sig till summor. Men jag tror att man måste landa där, därför att det är ändå det som kommunerna skall utgå från. Kristdemokraterna avsätter 1,8 miljarder utöver regeringen, och där har de ändå en fast summa. Jag tror inte att någon av de summor som vi avsätter egentligen är tillräcklig, men det är där vi måste börja.

Jag tror att det förslag som Alf Svensson lade fram om en värdighetsgaranti bör kunna utvecklas. Jag var inne på en kvalitetsgranskning, som socialutskottet borde kunna göra utifrån rapporter från Socialstyrelsen. Där skulle man konkret gå igenom punkt för punkt och föreslå åtgärder där det finns brister. Där har vi en skyldighet mot alla äldre. Det gäller också alla andra i vårt samhälle som är angelägna om att få en bra äldreomsorg.

Till slut, herr talman! För några år sedan kom en liten skrift som hette *Konsten att åldras*. Jag tror att den konsten har blivit betydligt svårare i våra dagar än tidigare, bl.a. på grund av synen på gamla och bristande resurser i kommuner. Vi måste hjälpas åt att se till att det finns resurser som kan avsättas för gamla, så att det är möjligt att tillägna sig konsten att bli gammal.

Anf. 22 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! En värdighetsgaranti, rättighetsgaranti eller vad det nu är som har varit ett av de stora förslagen i denna debatt, vad blir den värd om man inte tillför ytterligare resurser? Det kan låta nog så viktigt. Jag tycker att vi alla skulle ha någon form av värdighetsgaranti där vi känner oss värdiga i samhället, inte minst de gamla. Men det måste också tillföras resurser.

Jag har lagt fram förslag, och jag har frågat varför vi inte kan använda den stora kostnad som vi har för arbetslösheten till att tillföra resurser i vården. Jag har inte fått något mer förslag än detta om resursarbetare. Men det är inte det som man skall ha om man vill ha en bra vård. Man måste kunna planera för sin personalstyrka, och man måste se till att de gamla får tillräckligt mycket med personal om man skall klara den vård och omsorg som de kräver i dag. Då vore det vettigare att överföra dessa pengar.

Det är intressant att AMS har tagit fram en rapport som visar vilka kostnader samhället har för arbetslösheten när det gäller att spara. Om man lyfter en person från vården och ut till arbetslöshet sparar man ungefär en tusenlapp i månaden. Men efter ett tag skall denna person kanske ingå i någon AMS-åtgärd, och då ökar kostnaden med flera tusen kronor i förhållande till om man behåller personen i vården. Jag tycker att detta är viktigt. Det är faktiskt våra gemensamma pengar.

Till sist: Varför tillskjuter ni i Folkpartiet inte några pengar när ni nu gör vården till en viktig fråga? Hur skall ni klara personaldelen om ni inte tillskjuter några extra pengar och resurser? Det går inte, med dagens kommunala ekonomi, att klara detta.

Anf. 23 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Det är ett märkligt resonemang som förs här – det vågar jag påstå. Om vi kunde vara överens om vad värdighet skall innehålla och rymma skulle vi naturligtvis få en helt annan press på att få fram kostnaderna. Då skulle jag vilja se det politiska partis företrädare som sade att ”vi var överens om värdigheten men pengar skjuter vi inte till”.

Vi föreslår alltså 4 ½ miljarder under en treårsperiod, varav 1,8 miljarder det första året. Men håll med mig om att den mest rimliga situationen borde vara att vi nu enas om – dvs. det vi nu talar om och som jag tycker att det är för litet konkretion i – att värdigheten skall innehålla det och det och det. Sedan får vi naturligtvis också se till att pengarna skjuts till – annars får vi sluta använda ordet värdighet. Det är tämligen enkelt. Då skall detta prioriteras.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att säga en sak. Det kanske är övermaga, och en del kanske inte gillar det. Jag föreställer mig att en del lyssnar på den här debatten eller tar del av den på annat sätt. Jag tror att detta gäller oss förtroendevalda och dem som har givit oss förtroendet.

De äldre som finns på institutioner eller sitter ensamma i lägenheter runt om i landet är inga rymdvarelser, som ingen känner. De är någons mamma och pappa, någons farfar och mormor, någons äldre arbetskamrat, någons klubbkamrat eller någons granne. Vi kan faktiskt allihop, utan att ha beteckningen politiker, göra en större insats än vad vi i regel gör – vi allihop.

Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! I morse var det återigen ett TV-inslag om Luleås hockeyslag, som har mycket dålig ekonomi. Vad har det med dagens ämne att göra? Jo, jag kom att tänka på det därför att en kvinnlig folktoppartistisk kommunalpolitiker från Luleå för några dagar sedan var framme i Sportnytt och sade att man tyvärr inte kan ställa upp med kommunal borgen eller kommunalt bidrag till Luleås hockeyslag. Hon sade att det är roligt om laget kan vara kvar i elitserien, men att kommunen måste prioritera vården och skolan.

Detta är naturligtvis en mycket liten sak, men det handlar ändå till sist om att våga fatta en del obekväma beslut. De som tittade på Sportnytt tyckte säkert att hon var snål och ogin mot hockeyn, men det gäller att våga prioritera det som är allra viktigast. Det gör vi i kommuner, och vi gör det här i riksdagen. Marianne Samuelsson har fel när hon säger att vi inte tillför resurser. Vi har krävt ett särskilt extra statsbidrag för att bygga bort flerbäddsrummen. Vi kräver – det borde Marianne Samuelsson veta, för hennes parti börjar nu övergå till den ståndpunkten – att resurser som nu är bundna i sjukförsäkringen skall kunna aktiveras för att operera bort vårdköer. Det är två konkreta förslag som skulle tillföra vården extra resurser.

Debatten går mot sitt slut. Risken är att vi har väckt en del oro, men utgångspunkten är nog tyvärr att det redan finns så mycket oro runt om i detta land. Människor är rädda för att bli gamla. När man berättar om verkligheten ökar man i värsta fall den oron. Det jag ändå hoppas är att människor skall ha känt att det från Sveriges riksdag finns en politisk

vilja att förändra detta. Alla har rätt att känna tillförsikt inför sin ålderdom.

Prot. 1997/98:25
5 november

Anf. 25 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Jag tror att det är oerhört viktigt och angeläget att vi kommer till den ståndpunkten eller den mentaliteten att vi tycker att det är fint att vara gammal, att silver i hår och rynkor i ansikte är något fint och att skönheten inte är knuten bara till det ungdomliga och rynkfria. Jag tror att det är nödvändigt för att lyfta upp människovärdet på en nivå som det kanske inte befinner sig på för närvarande när vi talar om senila och gamla människor.

Jag tror också att det är väldigt viktigt att vi håller fast vid att det är nedifrån lokal nivå som mycket kan göras. Jag såg att Lars Isaksson, som jag känner väl från landstingspolitiken i Jönköping, skall ta initiativ. Det är bra. Det är hedervärt. Men vi skall inte alltid tro att undersökningarna och resonemangen *von oben* kommer ned till det enskilda fallet. Jag menar att det skall göras, men jag tror att det är oerhört viktigt att vi alla känner att värdigheten kräver att man slår larm. Man skall kräva och utgå från det som är formulerat, och man skall veta att man har politikerna med sig.

Jag tror för min del att det är utomordentligt med en ombudsman i varje kommun. Jag tror t.o.m., herr talman, att det vore väldigt värdefullt med en äldreminister. Vi har en ungdomsminister, och vi har på tal om Luleå en idrottsminister. De arbetar inte enbart med dessa saker, men det ligger ändå i deras ämbetsutövning. Jag tycker att vi skall ha någon som äldreorganisationer och pensionärsorganisationer kan vända sig till. Därmed inte sagt, herr talman, att jag inte tycker att Margit Wallström ofta gör jobbet mycket bra. Kunde hon sedan få finansministern med sig på att avsätta ännu mer pengar vore det ännu bättre.

Anf. 26 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Tack för de vänliga orden. Jag skall säga att jag nog från första stund har känt mig som en äldreminister – inte för att jag känner mig äldre, även om det har kommit rynkor och gråa hår, men därför att det är en så viktig fråga att driva. Vi behöver få ännu mera kraft i åtgärderna. Den saken är alldeles klar. Jag tycker också att debatten har varit sådan, att vi har kunnat se att vi kan samarbeta kring väldigt mycket.

Det har talats mycket om ett civiliserat samhälle. Får jag säga att jag tycker att det också måste handla om ett solidariskt samhälle. I ett solidariskt samhälle tar man gemensamt ansvar. Det är det solidaritet betyder. Man kan vara civiliserad utan att vara solidarisk, men det är väl ett solidariskt samhälle vi vill skapa.

Totalt sett är äldreomsorgen i Sverige mycket omfattande. Förutom hemtjänst och särskilt boende är det dagvårdsverksamheter, hjälpmedelsförsörjning, rehabilitering, avlösning av anhöriga, hospisvård och distribution av mat. 270 000 personer är sysselsatta, och omsorgen kostar 70 miljarder årligen. I dag finns det ungefär 100 000 fler personer som är 80 år eller äldre än för tio år sedan. Många av dem har stora sjukvårdsbehov. Det förklarar utmaningen. Kommunerna förväntas klara alltmer komplicerade medicinska vård- och omsorgsbehov, samtidigt som ekonomin har varit och är mycket ansträngd.

I många fall klarar man detta på ett utmärkt sätt. Det är också viktigt att säga till alla dem som strävar på. Det finns goda exempel på fin och trygg omvårdnad, nya och bättre arbetssätt och vårdformer som också

utvecklas. Samtidigt finns det förskräckande inslag. Det gäller gamla som behandlas respektlöst eller sjuka som får bristfällig vård. Det är helt oacceptabelt. Regeringen återkommer inom kort till riksdagen med förslag till förbättringar på ett antal områden som jag redan har nämnt.

Äldreomsorgen bärs upp av de hundratusentals kvinnor som arbetar i den. Det de helst vill är att ge en trygg omsorg av god kvalitet – att göra ett bra jobb, helt enkelt – för Elsas och Gustavs skull och för alla de gamla i äldreomsorgen i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 30 oktober.

3 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen meddelade att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarernas ledamöter:

Meddelande från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén angående europeisk flyg- och rymdindustri *KOM (97) 466*

4 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1997/98:39 Förlängd tid för ökning av aktiekapital i privata aktiebolag till lagutskottet

Regeringen hade föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till tio dagar.

Kammaren beslutade att förkorta motionstiden för denna proposition till att utgå *fredagen den 14 november*.

Skrivelse

1997/98:38 till justitieutskottet

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Tredje vice talmannen meddelade att samtliga ärenden på dagens fördragningslista skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Den kooperativa
företagsformen*

5 § Den kooperativa företagsformen

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU3
Den kooperativa företagsformen (prop. 1996/97:163)

Anf. 27 RONNY KORSBERG (mp):

Herr talman! Jag skall bara göra några kommentarer kring betänkandet. Det finns inga reservationer. Vi är inte oense när det gäller detta ärende, och därför kan man undra varför vi tar upp tid i kammaren med att diskutera det. Men det finns några punkter som kan vara värda att ägna några minuter åt.

Jag vill inleda med att säga att jag tycker att det är ett väldigt bra förslag som regeringen har lagt fram och som Miljöpartiet har ställt sig bakom. Det är också väldigt bra att alla partier är överens om de förändringar som nu sker. Den kooperativa företagsformen har varit litet grand tillbakapressad gentemot annan typ av verksamhet, och därför är det bra att man lever upp till de beslut vi har fattat tidigare här i riksdagen om att den kooperativa företagsformen skall jämföras med andra former.

Jag har i och för sig till den proposition som regeringen lade fram följat en motion som tar upp några av de bekymmer man ändå kan känna när man gör denna sorts förändringar. De innebär bl.a. att det blir större möjligheter för de kooperativa företagen att ackumulera kapital. Vi har andra associationsformer som är avsedda för just kapitalackumulering och avkastning på kapital. Det är vanliga aktiebolag.

De kooperativa företagens särart är att de har delvis andra mål, nämligen de sociala målen, som ibland är övergripande och kanske viktigare än de ekonomiska. Man kan fundera över var gränsen går, när ett kooperativt företag övergår i ett rent kapitalavkastande företag. Det finns anledning att följa den utvecklingen, så att den situationen inte uppstår. Det vore olyckligt. Den här typen av verksamhet behövs och kommer i framtiden i allt större utsträckning att behövas.

Vi ser nu att det växer fram en hel rad nya företag med kooperativ inriktning. De som startat dessa företag är i hög grad unga människor och invandrare med kompetens, som inte har så stora möjligheter att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Genom att gå samman i kooperativ verksamhet kan de ändå skaffa sig en försörjning. Det finns mycket positivt i den utveckling som nu sker.

Det finns företag som tillhör kategorin nya kooperativ som eventuellt kan få bekymmer i och med ett av de förslag som ligger. Jag tänker på vindkraftskooperativ, en ny typ av energiföretag där ett antal personer går samman och för ett antal miljoner köper sig ett vindkraftverk, som sedan snurrar in ström som ägarna själva kan köpa. Förslaget i betänkandet innebär bl.a. att möjligheten till avdragsgill utdelning på den kooperativa

vinsten begränsas. Detta kan vara motiverat ur en allmän synvinkel, och vi har därför ställt oss bakom förslaget. Men för just de här företagen kan det i vissa fall bli bekymmer, eftersom de har den typen av avtal som gör att de får en väldigt stor vinst i traditionell bemärkelse, dvs. ett överskott i rörelsen. Det kan innebära att man får beskatta en del av det överskottet, fastän det kanske beror på att man har betalat in litet för höga priser.

Den tid som står till förfogande för att anpassa den nya lagstiftningen är ganska kort, eftersom lagstiftningen skall börja gälla ganska snart. Vi får följa frågan noga och se om det finns anledning att ganska snart återkomma med ett kompletterande beslut, så att företagen inte hamnar i de här problemen. Det skulle vara olyckligt om man genom en i allmänhet väl motiverad lagändring slår undan fötterna på de människor som ofta av ideella och ideologiska skäl har satsat rätt mycket pengar på att själva förse sig med elenergi på ett sätt som man tycker är bättre än de som erbjuds i övrigt. Jag hoppas alltså att regeringen noga kommer att följa frågan och att man snabbt återkommer om det visar sig att det finns anledning att komplettera förslagen.

Jag är glad över att det här är en fråga där de flesta partier är överens. Det känns rätt skönt att vi har också sådana frågor. Jag är övertygad om att vi kommer att vara överens om det mesta som gäller den positiva kooperativa företagsformen.

Anf. 28 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av vad Ronny Korsberg sade, inte minst det sista om att vi nu i stora drag är överens om det betänkande vi skall behandla. Vi var det inte från början. Villkoren för den kooperativa företagsamheten har diskuterats många gånger i den här kammaren. Jag tycker att det här ärendet är ett skolexempel på hur man under beredningsprocessens gång, från beredningen i Regeringskansliet fram till beslutet i riksdagen, kan hitta en samfäll lösning för att, som är fallet här, främja de kooperativa företagen. Det är viktigt, och det är bra.

Förslagen syftar till att stärka de kooperativa företagens ställning och ge dem likvärdiga arbetsvillkor med andra företag. Det har de inte i dag. Fr.o.m. den 1 januari, då de föreslagna förändringarna träder i kraft, skall de ha det. Det är angeläget, och det är nödvändigt. Den kooperativa företagsformen, med den ekonomiska föreningsformen i botten och där medlemmarna själva på ett aktivt sätt är involverade i företagsamheten, byggd på syftet att också gagna den enskilda medlemmens mål, är en användbar och engagerande form av företagsamhet, som, vilket Ronny Korsberg också sade, kan bidra till att stärka sysselsättningen.

Konsumentkooperationen inom dagligvaruhandeln, lantbrukskooperationen och bostadskooperationen är redan kända begrepp inom den kooperativa företagsformen. Dessa huvudgrupper tillsammans med andra kooperativa företag utgör en betydelsefull sektor i svenskt näringsliv. Det finns i dag ett behov av nya företag för att utveckla ny produktion och förädla redan existerande verksamheter. Där kan den kooperativa företagsformen bli en ny närings- och sysselsättningspolitisk kraft och en företagsform som är särskilt lämpad för att väcka intresse hos människor för att starta företag. Det är då viktigt att den kooperativa företagsformen har samma förutsättningar och möjligheter som andra företagsformer.

Det är krav som Centerpartiet har arbetat för länge. Detta har tagits upp här i riksdagen, och det är en enig riksdag som har beställt de här förslagen från regeringen. Det framhålls nu också av regeringen i den proposition som betänkandet bygger på. Den uppfattningen omfattas självfallet också av lagutskottet. Utskottet är enigt i sina ställningstaganden till propositionens förslag.

Propositionens förslag tillstyrks med några undantag när i sin helhet av utskottet. Undantagen är två. Dels ändras den tekniska utformningen av begränsningsregeln för avdrag för utdelning till medlemmarna för att undvika vissa progressiva effekter vid förändringar i statslåneräntans storlek. Dels görs en redigering av 8 kap. 13 § föreningslagen, som inte tidigare har blivit beaktat efter det riksdagsbeslut som fattades i april i år.

Två motioner har väckts i anledning av propositionen, och Ronny Korsberg står alltså bakom den ena. Motionerna har i stort sett samma inriktning, nämligen att slå vakt om den kooperativa företagsformens särart. Några direkta konkreta förslag läggs inte fram i motionerna på annat sätt än att ytterligare utredningar krävs. Det Ronny Korsberg tog upp har att göra med att det gäller att se upp så att detta inte blir en företagsform där det blir möjligt att gräva ned vinster och göra kapitalplaceringar. Å andra sidan har det riktats kritik från visst håll mot att utdelningen i alltför hög grad begränsas.

Utskottet pekar på den nya roll som det kooperativa rådet i det här sammanhanget har fått. Det skall inte enbart fungera som ett rådgivande organ till regeringen. Rådet skall också medverka vid genomförandet av olika insatser för att bevaka den kooperativa företagsformens ställning i relation till andra företagsformer. Det är enligt utskottet en garanti för att de frågeställningar som rests under beredningen av förslagen kommer att få en tillfredsställande lösning. Det är viktigt att man följer den här verksamheten för att nå fram till lösningar som innebär en tillfredsställande avvägning. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionerna.

Ett par frågor som har tagits upp under utskottsbehandlingen – Ronny Korsberg var också inne på dem – är begränsningsregeln för avdrag vid utdelning samt villkoren för de vindkraftverk som drivs som kooperativa företag. I det första fallet har hävdats att knytningen av begränsningsregeln till statslåneräntan skulle vara ett hinder för konsumentkooperationen att ge så stora återbärningar som man skulle önska att ge från en förenings sida. Utskottet har övervägt frågorna men inte funnit anledning att göra någon annan ändring än den ändrade tekniska konstruktion som utskottet nu föreslår.

Till det kan sägas att det inte finns någon begränsning i rätten för en förening att besluta om hur stor återbäring till kunderna som helst. Däremot har, av jämställdhetsskäl gentemot andra företagsformer, rätten för föreningen att göra avdrag för utdelning i beskattningen begränsats. Det är konsekvent. Skall man jämställa reglerna på de områden där de är till nackdel för Kooperationen i dag med andra företag bör en överensstämmelse finnas också i de regler som gäller beskattningen och avdragsrätten vid beskattning. Dessutom finns ju möjligheten för varje konsumentförening att själv reglera priser och återbäring så att kunder och medlemmar gynnas på samma sätt som ett högt pris och större återbäring skulle kunna göra.

När det gäller vindkraftsföretagens problem förutsätter utskottet att de kan lösas inom ramen för den skrivning som utskottet gör med hänvisning till Kooperativa rådet. Det är inte minst med vindkraften för ögonen som utskottet gör denna markering.

Något annat yrkande utöver utskottets hemställan finns inte. Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

Prot. 1997/98:25
5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

6 § Företagshypoteks ställning efter avregistrering av aktiebolag

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1997/98:LU4

Företagshypoteks ställning efter avregistrering av aktiebolag (prop. 1997/98:22)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land

Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU4

Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land (prop. 1996/97:139)

Anf. 29 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande behandlar ett regeringsförslag till lag om EG:s förordning om skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av tredje land. Bakgrunden är en amerikansk lagstiftning som antogs 1996 om sanktioner mot handel med och investeringar i Kuba, Libyen och Iran. Denna lagstiftning har extraterritoriella verkningar som strider mot EG:s mål om fria kapitalrörelser mellan EU:s medlemsländer och tredje land.

Centerpartiet tycker att det är ett bra initiativ med en förordning för att på det sättet neutralisera den amerikanska lagstiftningen. Vad Centerpartiet däremot tycker är fel i regeringens förslag är att överträdelser mot denna förordning skall kunna bestraffas med fängelse. Jag kan dock konstatera att regeringen har en mycket stor riksdagsmajoritet bakom sig. Jag är något förvånad över att det är en så stor majoritet för detta förslag. Vi i Centerpartiet hade hellre sett att överträdelser kunde bestraffas med vite eller sanktionsavgifter. Det är alltså frihetsstraffet som vi är emot.

Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation som är lagd till det här betänkandet.

Anf. 30 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det här betänkandet från utrikesutskottet har det krångliga namnet *Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land*. Och det är inte bara rubriken som är krånglig. Även själva texten, lagförslaget, är det. Om man i korta ord skulle försöka beskriva vad det handlar om kan man säga att det är USA:s lagstiftning, som innebär sanktioner gentemot investeringar i Kuba, Iran och Libyen.

Det är väl känt att den amerikanska blockaden mot framför allt Kuba, vilken det alltså ytterst handlar om, har fått väldigt ödesdigra konsekvenser. Därför är det välkommet att EU, genom de förordningar som EG vill anta, på olika sätt försöker hejda eller mildra effekterna av den amerikanska blockaden. Det är bra att man från EU:s sida klart markerar att man inte ställer sig bakom blockaden, men också att man är beredd att vidta stridsåtgärder.

Jag står alltså därför helt bakom det betänkande som utskottet har lagt fram. Till skillnad från Helena Nilsson anser jag att det är väsentligt att EU reagerar och att vi följer upp det med en svensk lagstiftning med den typ av straffåtgärder som inkluderar fängelsestraff.

Men, herr talman, jag vill också lägga till några ytterligare faktorer. Efter det att vi behandlat ärendet i utskottet har jag fått klart för mig att man från EU:s sida har fortsatt förhandlingarna med USA och att EU genom den kommissionär som har hand om frågorna, Leon Britten, också delvis vacklat om åtgärderna gentemot USA. Man lär ha varit villig att i en förhandling eventuellt acceptera delar av den s.k. Helms-Burtonlagen. I gengäld skulle EU inte föra saken vidare till WTO, Världshandelsorganisationen. De här förhandlingarna skulle ha varit avslutade i slutet av oktober, men jag har inte fått några tecken på att så blivit fallet.

Jag menar att det är nödvändigt att vi från svensk sida följer upp detta. Vi måste se till att kritiken från EU:s sida gentemot USA inte minskas utan att vi står fast vid den kritik som finns och också vidtar konkreta åtgärder gentemot det orättmätiga förfarande som USA har ägnat sig åt när man har satt sig till doms över flera länder och deras politik. Just i fallet Kuba är det extra anmärkningsvärt, eftersom Kuba är ett mycket litet och fattigt land som har försökt styra sin samhällsutveckling mot en mer rättvis fördelning av resurserna i det egna landet.

Vi är många som samtidigt vet om de problem som finns på Kuba och att det finns en del övrigt att säga vad det gäller yttrandefriheten och de mänskliga rättigheterna. Men jag är övertygad om att just USA:s blockad, som även andra länder ställt sig bakom, har medfört att just yttrandefriheten och respekten för de mänskliga rättigheterna på Kuba har beaktats sämre än om vi inte hade haft denna blockad. Därigenom hade man kunnat möjliggöra en dialog med kubanska myndigheter.

Jag vill därför från Vänsterpartiets sida framhålla att det är viktigt att EU fortsätter dialogen med Kuba, att man upprättar ett handelsavtal – något som också har funnits med men som ännu inte har kommit till – och gör de andra insatser man kan göra för den kubanska befolkningen. Det är dock viktigt att man inte stannar vid frågan om handelsavtal utan också står fast gentemot USA vad det gäller skyddsåtgärder, att hävda de europeiska intressena gentemot USA och möjliggöra för mer investeringar på Kuba. En utökad kontakt med det kubanska samhället, vilken inkluderar

investeringar i företag, tror jag är av oerhört stor betydelse också vad det gäller yttrandefrihet och möjlighet att öppna för flerpartisystem.

Prot. 1997/98:25
5 november

Anf. 31 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg sade i sitt anförande att jag var emot EU:s förordning. Jag är inte emot EU:s förordning, utan det är synen på överträdelser som skiljer mig från det övriga utskottets synpunkter. Därför kan jag ställa frågan till Eva Zetterberg varför det är så viktigt att införa ett frihetsstraff för överträdelser mot denna förordning. Varför tycker Eva Zetterberg att det är så angeläget? Vi anser att vite och sanktionsavgifter är bättre.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 32 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det här handlar om att visa vilken betydelse vi fäster vid de skyddsåtgärder som EU vidtar. Vänsterpartiet menar att vi därmed visar vilken betydelse vi tycker att de skyddsåtgärderna bör ha. Centerpartiets sätt att hävda att man inte behöver fängelsestraff, utan att det räcker med vitesföreläggande, menar jag tar udden av det beslut som EU faktiskt föreslagit att de enskilda EU-länderna skall fatta.

Anf. 33 VIOLA FURUBJELKE (s):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar en följdlagstiftning från svensk sida till det initiativ som EU har tagit om skyddsåtgärder mot den amerikanska lagstiftning som har extraterritoriell verkan. Vi anser att den här typen av lagstiftning är ett klart brott mot frihandels principer. Blockadpolitiken gentemot Kuba, som också inkluderar andra länder, är ett brott mot internationell rätt. Som Eva Zetterberg beskrev har den medfört mycket allvarliga konsekvenser för den kubanska ekonomin och för det kubanska folket.

Men det här betänkandet handlar i huvudsak om hur vi vill straffa dem här i Sverige som gör sig till tolkar för och medlöpare med den amerikanska lagstiftningen. Det handlar om att beivra människor som inte informerar om amerikanska påtryckningsförsök som går ut på att man skall efterleva lagen. Det handlar också om att vi inte erkänner domar som har bäring på utländska investerare utfärdade av amerikanska domstolar. Det handlar om att vi inte tänker efterleva de förbud och krav som amerikanska domstolar på det här sättet skulle ställa på svenska investerare och andra utländska investerare i de här länderna. Och det handlar slutligen om rätten till ersättning för de människor som ådrar sig skada på grund av den amerikanska lagstiftningen.

Det sägs i regeringens proposition att de påföljder med anledning av den här följdlagstiftningen som vi skall fatta beslut om skall vara effektiva, proportionella och avskräckande. Här skiljer sig synen på vad som är effektivt, proportionellt och avskräckande mellan Centerpartiet och övriga partier i utskottet. Vi anser inte att vite eller sanktioner uppfyller kravet på effektivitet. Därför förordar vi kriminalisering. Det kan handla om böter eller fängelse upp till sex månader.

Det skall också sägas att de juridiska personer som det handlar om är företagsledare. Vi menar att det inte skall vara möjligt att kalkylera med en ekonomisk vinst eller förlust genom att man köper sig fri från en sådan

**Fel! Okänt
växelargument.**

här lagstiftning, som faktiskt är av mycket viktig principiell art för såväl Sverige som andra länder. Därför vill jag yrka bifall till betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 34 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Vi är helt överens med regeringen och majoriteten i utskottet i den här frågan. Men jag undrar om Viola Furubjelke, som representerar regeringspartiet, har någon ytterligare information om de fortsatta förhandlingarna, som jag nämnde. Det oroar mig att EU skulle vara berett att backa på några av sina krav gentemot USA vad gäller Helms-Burtonlagen, att man i någon mån skulle tillgodose USA:s önskemål och eventuellt inte föra talan vidare i WTO, som har varit aktuellt tidigare.

Anf. 35 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Jag utgår från att EU inte tänker backa från de här åtgärderna med tanke på att de faktiskt berör så centrala och vitala gemenskapsintressen. Frågan om frihandel och frågan om hur man kan utvidga sin egen nationella lagstiftning till att gälla andra länder är av mycket principiell art. Jag har inga direkta informationer om det Eva Zetterberg anförde i sitt inledningsanförande. Men från den här utgångspunkten håller jag det för uteslutet att man skulle tillmötesgå amerikanska intressen på det sättet.

Anf. 36 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Som det står i betänkandet och i regeringens förslag är det alltså Sverige självt som har att avgöra vilka påföljder som man skall införa. Då är frågan till Viola Furubjelke varför man anser det så viktigt med fängelsestraff. Varför skall vi införa ett frihetsberövande för människor som överträder de här förordningarna?

Vi kan också konstatera att det är en ganska massiv mängd svar från remissinstanser som säger att man tycker att det här är att gå för långt.

Anf. 37 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Det kan naturligtvis tyckas dramatiskt med ett frihetsberövande straff. Men expertis inom Närings- och handels-, Justitie- och Utrikesdepartementen har samrått kring de här sakerna. De har granskats av Lagrådet. Såvitt jag vet är varken Helena Nilsson eller jag jurister och kan lägga sådana aspekter på det här ärendet. Men straffet skall vara kännbart.

Som jag nämnde från talarstolen kan det också tänkas ha viss betydelse att stora företag inte skall kunna kalkylera med en försumbar avgift, väga vinst mot förlust, och på det sättet kunna tillmötesgå amerikanska intressen, om man är utsatt för sådana påtryckningar. Därför skall det kriminaliseras, och även frihetsberövande straff kan bli aktuellt.

Anf. 38 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning än den som utskottsmajoriteten redovisar i det här betänkandet. Jag begärde närmast ordet med anledning av det Eva Zetterberg sade från talarstolen och det hon har skrivit i sitt särskilda yttrande till betänkandet. Där framhåller Eva Zet-

terberg nämligen att det är blockaden i sig som är orsak till att en öppen diskussion om flerpartisystem, om mänskliga rättigheter och om demokrati i Kuba omöjliggörs.

Jag menar att det inte är fallet. Det finns andra orsaker till att en dialog omöjliggörs på det här planet, ett framsteg när det gäller mänskliga rättigheter, demokratiutveckling och flerpartisystem. Det är den diktator och det diktatorsystem som råder på Kuba. Det är det som är orsaken. Det finns ingenting i dag som hindrar en förändring på Kuba om det inte vore så att det fanns en diktator som förhindrar en diskussion om mänskliga rättigheter och om demokratiutveckling.

Jag vill gärna ha detta sagt, annars kan det bli en litet sned bild av situationen.

Anf. 39 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Självklart avgör det kubanska folket självt vilken typ av regim man vill ha, vilken typ av politiskt system, om man vill ha flerpartisystem eller enpartisystem, vilken grad av yttrandefrihet man har, osv. Det är självklart upp till folket självt att avgöra. Men jag hävdar bestämt att det faktum att den amerikanska blockaden pågår, och har gjort det under mer än 30 år, har låst kubanerna i en mycket fast hållning. Man uppfattar amerikanernas sätt att trycka på vad gäller Helms-Burtonlagen som ett olaga intrång i den egna politiken, eftersom Helms-Burtonlagen också i den allmänna debatten kopplas till krav på demokrati och flerpartisystem. Man är synnerligen orolig för att vid ett flerpartisystem öppna för amerikansk inblandning i den kubanska politiken.

Jag hävdar inte att man har helt rätt i denna fråga från den kubanska sidan.

Jag tror att man bör gå fram parallellt: både öka yttrandefriheten och tillåta flerpartisystem. Jag tror också att det är viktigt att vi som står utanför klart uppfattar hur situationen är på Kuba, vars 10 miljoner invånare upplever sig som tillhörande ett land som är i krig mot en nästan övermäktig fiende, som vill tvinga på dem ett annat politiskt system.

Om blockaden upphävdes och Kuba tilläts ha en betydligt öppnare dialog med världens alla länder, med möjligheter till investeringar, fri handel osv., är jag övertygad om att diskussionen om flerpartisystem och ökad yttrandefrihet skulle kunna komma till stånd.

Anf. 40 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det var ett bra klarläggande när Eva Zetterberg sade att det är folket självt som skall avgöra. Detta är en självklarhet, men i Kuba är det ingen självklarhet. Folket får inte avgöra vem som skall leda landet. Det får inte avgöra när det gäller mänskliga rättigheter, när det gäller flerpartisystem osv. Det är det som är problemet.

Bakom detta ligger en lång historia som vi inte nu kan gå in på, men Eva Zetterberg säger att Kuba är i krig, och vi vet hur det var en gång i tiden när hela världen höll andan. Det f.d. Sovjetunionen med Chrustjov i spetsen skulle då placera missiler på Kuba för att öka möjligheterna för den kommunistiska lärans spridning.

Här finns mycket av historiska aspekter, men vi har nu faktiskt 1997. Gamla kommunistländer har fallit, och många länder har öppnat sig för

Prot. 1997/98:25
5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

demokrati, men fortfarande har vi i Kuba en diktator som vägrar att slå in på den vägen. Det är det som är det stora problemet.

Anf. 41 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Taletiden tillåter inte någon mer utförlig diskussion om situationen på Kuba. Jag hoppas att vi får den vid ett annat tillfälle. Jag tycker ändå att det är viktigt att klargöra att situationen på Kuba och möjligheterna till flerpartisystem och yttrandefrihet knappast kan ha ökat av den amerikanska blockaden – eller hur, Karl-Göran Biörsmark? Den har trängt in kubanerna i ett läge som de uppenbarligen själva har svårt att komma ut ur.

Jag vill till Folkpartirepresentanten ställa frågan vilka övergrepp Folkpartiet anser att USA har gjort genom blockaden och genom att förhindra ett annat självständigt lands möjligheter att bedriva sin egen politik. Med vilken rätt sätter sig USA över internationell lagstiftning? Tror inte också Folkpartiet att det här har bidragit starkt till att låsa de kubanska makthavarna vid ett visst politiskt system?

Anf. 42 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten alltför mycket, men jag vidhåller fortfarande att det ligger inom det kubanska folkets möjligheter att skapa förändring om det fick en fri dialog, ett öppet samhälle och möjlighet till demokratiutveckling. På grund av den militära diktaturen och den kommunistiska lärans låsning är detta dock inte möjligt i dag, och det är det som är grundproblemet.

Sedan är det klart att Kuba kan ha blivit insatt i ett hörn och tycker att manöverutrymmet blir mindre. Vi har dock på andra håll där vi har stött sanktioner kunnat se att det blivit förändringar. Jag kan hålla med om att det är ett låst läge, men grundproblemet finns på den kubanska ön, inte utanför den.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Lag om energieffektivitetskrav för elektriska kylskåp och frysar

Föredrogs

Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU4

Lag om energieffektivitetskrav för elektriska kylskåp och frysar (prop. 1996/97:174)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU6
Öresundsförbindelsen och Citytunneln (prop. 1996/97:161)

*Öresundsförbindelsen
och Citytunneln*

Anf. 43 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet har under lång tid kritiserat Öresundsprojektet, ett oerhört dyrt projekt i en känslig miljö och ett projekt som inte kommer att få den betydelse för svenskt näringsliv och för landet som ursprungligen var tänkt. Efter 1989 tar sig näringslivets transporter till Europa i allt högre grad helt andra banor än omvägen via Danmark och genom Nordtysklands trafikkaos. Från tanken om en rikslänk mellan Sverige och Europa kommer nu bron i första hand att bli en lokal förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn.

Det är en dyr förbindelse, som kräver enorma trafikanläggningar och som medför kraftiga ingrepp i en redan känslig och påfrestad miljö. Öresundsbron kommer att medföra ökad bilism i området och därmed att bidra till ytterligare negativa miljöeffekter i ett område där kvävenedfallet redan i dag är betydligt större än vad naturen långsiktigt tål och kommer att acceptera.

Vägrafikens kväveutsläpp är en av de viktigaste orsakerna till att delar av Östersjöns botten redan i dag är syrefria och döda. Det livsviktiga vattenutbytet mellan Östersjön och Västerhavet genom Öresund underlättas givetvis inte av brons tillkomst.

Jag tycker att det är smärtsamt för att inte säga närmast penibelt att behöva konstatera att samtidigt som vi diskuterar och säger oss planera enligt Agenda 21 för kretsloppssamhället, det ekologiskt uthålliga samhället, så har inte i något skede av beslutsprocessen beträffande Öresundsbron miljön satts i främsta rummet. Den har, trots Centerns otaliga påpekanden och varningar, ständigt behandlats som en restpost. Notan kommer dessvärre, enligt mångas uppfattning, att bli mycket dyr.

När avtalet om Öresundsbroförbindelsen skrevs hade inga utredningar om landanslutningar på den svenska sidan gjorts. I avtalet finns endast med järnvägs- och motorvägsförbindelse från brofästet, Lernacken, fram till anslutning av befintlig järnväg, Kontinentalbanan, samt viss ombyggnad av denna, till en sammanlagd kostnad av 1,9 miljarder kronor. Efter hand har det visat sig att denna s.k. lösning inte löser trafikproblemen men väl skapar miljöproblem. Koncessionsnämnden anser inte att den ökade trafiken på kontinentalbanan på sikt är acceptabel för de 10 000 omkringboende.

Nu hävdar regeringen och Malmö stad att byggandet av Citytunneln skall lösa trafikproblemen i Malmö. Jag tror inte på detta. De större pendlingsströmmarna i regionen kommer söderifrån eller går till och från Lund. För deras del borde en utbyggd spårbunden trafik, exempelvis med s.k. *lightrail*, vara av betydligt större intresse. De befolkningstäta områdena i Malmö kommer inte heller att kunna nyttiggöra sig Citytunneln, vars byggande kommer att tränga undan investeringar i spårbunden trafik som skulle vara till gagn för infrastrukturen och för de resande i hela södra regionen.

Persontrafiken kommer under dagtid att uppta Citytunnelns kapacitet. Godstransporterna kommer att hänvisas till nattid. Detta kan inte vara acceptabelt. Infrastrukturinvesteringar av den här arten och till den här kostnaden rimmar illa med utvecklingen mot mer av *just-in-time*-transporter. Citytunneln kommer, såvitt jag förstår, inte att kunna klara godstrafiken på ett ändamålsenligt sätt. Bullerproblem och transport av stora mängder farligt gods genom befolkningstäta områden är andra faktorer som borde beaktas.

Citytunneln är kostnadsberäknad till 5 miljarder kronor. En så stor investering som inte leder till att regionens transportproblem löses är inte acceptabel och leder givetvis också till att andra angelägna projekt i regionen som måste till för att lösa transportproblemen skjuts på framtiden.

Byggandet av Citytunneln kommer dessutom att medföra att Kontinentalbanan genom staden och intill 10 000 boende kommer att belastas av alltför mycket godstrafik. Centerpartiet anser att man i stället för upprustning av denna och byggande av Citytunneln borde prioritera dels byggande av ett yttre godsspår, dels förbättra kollektivtrafikanläggningarna i Malmö. Enligt vår mening hade detta varit en betydligt bättre trafiklösning för näringslivet, samtidigt som miljön i Malmö skulle slippa den belastning som nu liggande förslag innebär.

Jag delar uppfattningen hos de socialdemokratiska skånska motionärer som skriver: "Citytunneln ger indirekt ett marginellt bidrag till den nödvändiga kapacitetsökningen för godstrafiken. – – – Det kan starkt ifrågasättas om kontinentalbanan har kapacitet att ta hand om en så stor tågtrafik – – –. Planeringen av ett yttre godsspår måste därför påbörjas omgående."

Kommunikationskommittén anser att någon samhällsekonomisk lönsamhet för Citytunneln inte har kunnat påvisas. Inte heller har lönsamheten av Citytunneln i förhållande till andra investeringar prövats, t.ex. yttre godsspår, utbyggnad av kollektivtrafiken i Malmöregionen och trafikaneläggningar i Skåne och angränsande län.

Det amerikanska kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's har i sin riskanalys av Citytunneln, gjord på uppdrag av Riksgäldskontoret, värderat tunneln som ett högriskprojekt. "Tunnelprojektet har en klart spekulativ prägel vad gäller förmågan att betala räntor och återbetala låneskuld." Det är institutets ordagranna bedömning.

Vi i Centerpartiet har under projektets gång kritiserat och påtalat de brister vi menar finns i projektet. Beslutsprocessen har enligt vår mening skett i fel ordning. Först beslut, därefter miljöprövning. Därefter har nya landanslutningar hakats på, som inte har finansierats inom projektets ram. Jag befärar att fortsättning följer.

Centerpartiet har vid ett flertal tillfällen hävdat att investeringar i landanslutningar skall finansieras inom ramen för Öresundsbroprojektet. Vi står fortfarande fast vid detta. Med Centerns förslag hade den inomregionala balansen vad gäller investeringar i infrastruktur förbättrats. Citytunneln medför att andra angelägna projekt trängs undan till förmån för ett projekt som av många bedöms som ett ekonomiskt högriskprojekt.

Herr talman! I den ekonomiska vårpropositionen 1995/96:150 anför regeringen att "beträffande statliga garantier är grundregeln att en avgift skall tas ut motsvarande den ekonomiska risk som staten löper". I lagen om statsbudgeten, 1996:1059, 15 §, vilken författning trädde i kraft den

1 januari i år, finns ett uttryckligt stadgande om att avgift skall tas ut i samband med statlig garantigivning eller liknande åtaganden. Avgiftens storlek skall motsvara statens ekonomiska risk och övriga kostnader för åtagandet, om inte riksdagen för åtagandet beslutar annat. Vi menar därför att det är riktigt att garantiavgift tas ut för de garantier som regeringen ställt ut för krediter beviljade i samband med Öresundsbroprojektet, vilket också inkluderar citytunnelprojektet.

Herr talman! Jag ställer mig givetvis bakom samtliga Centerreservationer i betänkandet, men vill för tids vinning yrka bifall enbart till reservationerna 3 och 5.

Anf. 44 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! TU:s betänkande handlar om Öresundsförbindelsen och Citytunneln. För vilken gång i ordningen vi debatterar framför allt Öresundsbron vet jag inte – Citytunneln är ett nytt projekt. Men för varje gång det har kommit ett betänkande har det rest fler frågor än vad det har skapat klarhet i vad det hela kommer att sluta någonstans. Det gäller bl.a. ekonomin och miljön.

En sak är säker: Hade Citytunneln varit med från början i resonemangen om Öresundsförbindelsen, hade Öresundsbron aldrig kommit till. Detta kommer i efterhand.

Av betänkandet framgår att det behövs ytterligare 575 miljoner danska kronor jämfört med 1995. Det anses vara en rimlig fördyring av projektet. Det skulle vara intressant att få veta vad "rimligheten" ligger i. Hade 100 miljoner till varit för dyrt? Var ligger gränsen i rimlighetsaspekten? Kommer det någonsin att bli för dyrt? Blir det i så fall ett stopp på projektet? Jag tror inte på det. Det har gått så mycket prestige i det hela, att det skall gå igenom till vilket pris som helst.

Vi har diskuterat detta mycket. Är det rimligt? Kommer det att ha så stor betydelse för svenskt näringsliv eller inte? Klart är ju att detta inte kommer att ha någon som helst betydelse för svenskt näringsliv. Det svenska näringslivet har tidigare klarat sig bra utan Öresundsbron och kommer säkert att göra det fortsättningsvis.

Här talas det om utvidgning och nära samarbete, och den ekonomiska utvecklingen kommer att ske inom de baltiska staterna. Det är alla mer eller mindre överens om. Då kan man direkt fråga sig om Öresundsbron har någon som helst betydelse i det sammanhanget. Jag tror inte att svenskt näringsliv kommer att låta transporter köra den vägen, om samarbetet skall utvecklas med de baltiska staterna. Det blir en omväg. Det kommer att bedömas utifrån helt andra aspekter.

En lärdom har dragits av det hela. Miljökonsekvenserna vid Hallandsåsen har tagits med i betänkandet. Det är bra. Nu skall experter på miljöområdet anlitas som löpande skall granska arbetet. Det skulle vara intressant att få veta följande. Om dessa experter kommer fram till en slutsats att detta inte är bra, har de då möjligheten att stoppa det? Eller varför skall plötsligt dessa experter få vara med? Eller skall de bara tala om att något inte är bra, sedan fortsätter man som vanligt?

Herr talman! Allt detta med ekonomi har bara pekat uppåt. Slutsumman vet vi tyvärr inte än i dag. Delar av trafikutskottet har träffat Öresundskonsortiet. På en direkt fråga om att låna pengar blev svaret att

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

det inte är några problem att låna pengar till Öresundsprojektet. Det står två regeringar bakom projektet. För den biten har vi fått ett klart besked. Det är ingen konst att låna pengar till detta projekt i och med att två regeringar står bakom.

Andra infrastrukturprojekt i landet skall bedömas utifrån samhällsekonomiska aspekter. Men det här blir en penningssväng från malmöborna till Köpenhamn. Det har ingen större betydelse i en helhet.

Jag ser på talarlistan att det är samma personer som kommer att tala om förträffligheten av Öresundsbron och Citytunneln. Det blir väl ännu bättre nu. Förra gången vi hade denna debatt fanns ju inte Citytunneln med. Nu kommer de att tala om förträffligheten av det hela. Det är roligt när socialdemokrater och moderater kan enas om en sak i fråga om infrastruktur. Det brukar de inte kunna göra i andra sammanhang i fråga om infrastruktur. Då brukar de ha helt skilda åsikter. De har lyckats denna gång. Vi får se om det blir något infrastrukturprojekt i framtiden som kommer att resultera i att en generaldirektör avgår. Hon såg konsekvenserna av den ekonomiska biten och menade på att detta inte var försvarbart för Banverket. Därför avgick hon.

Herr talman! Jag kommer inte att yrka bifall till någon av våra reservationer som vi har fogat till betänkandet. Men givetvis står jag bakom dem alla.

Anf. 45 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Herr talman! Jag vill börja där Karl-Erik Persson slutade genom att minnas Monica Anderssons avhopp från Banverket som generaldirektör. Om hon har möjlighet att höra denna debatt vill jag säga följande till henne: Vi kommer att komma ihåg vad hon gjorde, dvs. det otroligt stora personliga mod hon visade genom att bryta mot en tung byråkrati och tunga instanser i samhället och våga säga vad hon tyckte i en så känslig fråga. Vi hoppas dock att hon inte kommer att få rätt beträffande de ekonomiska kalkylerna för Citytunneln.

Herr talman! Det här är första gången som Miljöpartiet de gröna i riksdagens behandling av Öresundsbron och Citytunneln inte kräver att brobygget skall stoppas. Därmed inte sagt att vi inte fortfarande tycker så. Vi har sett sanningen i "vitögat" och insett att vi inte längre har några rimliga möjligheter, i alla fall inte med dagens politiska landskap, att stoppa eländet. Vi undrar vilken dignitet det skall vara på en skandal som kan få majoriteten att ompröva sitt beslut. Med den undantagsbehandling och i viss mån verklighetsflykt från de miljöhot som redan är över oss i form av en döende Östersjö, övergödning, försurning, marknära ozon m.m. som karakteriserat hela det här ärendets gång, är det inte förhastat att tro att det inte finns några rationella skäl till att stoppa bron. Den psykologiska faktorn är för stark: Vi skall bygga den här bron, och därmed basta. Vad kommer denna bro att bli symbol för i framtiden?

Däremot viker vi inte från vår grundinställning att det är miljön, vårt gemensamma livsutrymme, som långsiktigt måste skyddas. Vi hävdar fortfarande att de investeringar som nu sker är kortsiktiga investeringar.

Vi har noterat att utskottet i betänkandet på s. 27 särskilt betonar att man måste dra erfarenheter av miljöskandalen från Hallandsåsen. Det nya tunnelbygget, dvs. Citytunneln, skall genomföras på ett vettigt sätt för miljön både under och efter byggtiden.

Vi förutsätter därför att en miljökonsekvensbeskrivning kommer att upprättas för projektet och att den skickas ut på remiss. Vi vågar oss på att tolka utskottsmajoritetens skrivning på så sätt att man redan i förväg sätter ned foten för att se till att inga nya skandaler kommer att behöva avslöjas av medierna.

Vi hoppas också att man med anledning av de skrivningar som majoriteten gjort i framtiden kommer att ta hänsyn till de avvikande meningar som Miljöpartiet uttryckt i reservation 2 och att man tar dem på allvar.

Vår roll i framtiden kommer att vara att göra brobygget och citytunnelbygget så miljövänliga som möjligt, dvs. att bevaka att det sker på ett riktigt sätt. Vi kommer inte att väja för – hur politiskt obekvämt det än är i framtiden – att återigen kräva att brobygget måste stoppas om det är motiverat. Det är det också nu, med tanke på de skandaler som ibland kan blomma upp.

Det är väldigt tråkigt att miljösituationen enbart beaktas lokalt och i ett mycket kortsiktigt perspektiv. Det gäller inte minst bygget av Citytunneln. Jag har i flera debatter inte minst här i riksdagen lyft fram det faktum att EU-kommissionen i en rapport själv framhållit att godstransporterna på väg kommer att vara den största miljöbelastningen till följd av den inre marknaden.

På vilket sätt ingår då Öresundsbron i detta? Är det ett sätt att avvärja det hot vi ser mot miljö och hälsa? På vilket sätt kommer Citytunneln att motverka de negativa effekterna av den inre marknaden och det ökade godstransportflöde som EU-kommissionen talar om?

Miljöpartiet de gröna förordar långsiktigt hållbara lösningar i Skåne. Vi ser också ett behov av investeringar i regionen främst på infrastruktur- sidan men också när det gäller materiel. Vi kan inte acceptera en situation med fortsatta bullerproblem för malmöbor. Vi kan inte acceptera en situation där dyra projekt med oerhört stor osäkerhetsfaktor beträffande de ekonomiska kalkylerna slår ut betydligt angelägnare projekt som t.ex. ett yttre godsspår, en ny riksbangård syd och andra kollektivtrafiklösningar i Malmöregionen.

Vi tycker också att det skall vara budgetdisciplin. Man skall ha en sådan syn på de investeringar som staten gör att man inte av politiska skäl tar sig förmånen att göra undantag från budgetdisciplinen och skriver in, som man nu gjort med både Citytunneln och Öresundsbron, att det inte behövs betalas ut kreditavgifter för de statliga garantier som staten ger. Vi återopar här 15 § i lagen om statsbudgeten och stöder därmed Centerpartiets yrkande i detta avseende i en gemensam reservation.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. För dem som är intresserade kan jag hänvisa till andra inlägg. Vi har haft väldigt många stormiga debatter om detta de senaste åren. Jag yrkar därmed bifall till reservation 4. Vi står också bakom alla våra andra reservationer.

Anf. 46 JARL LANDER (s):

Herr talman! Årets upplaga av debatten angående Öresundsbron är återigen igång. Det svartmålas på precis samma sätt som tidigare av samma partier. Det ligger litet i vad Karl-Erik Persson sade om att debatten kommer åter med jämna mellanrum och att det är samma personer som deltar i debatten. Det blir med självklarhet på det sättet.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi har från utskottet sagt att vi i princip årligen vill ha en rapport över hur bygget flyter, hur miljösituationen eventuellt förändras osv. Det är anledningen till att vi återigen har ett betänkande från trafikutskottet med rubriken Öresundsförbindelsen, men nu också med tillägget: och Citytunneln. Sedan beslutet om Öresundsbron fattades har vi konstaterat att det behövs ytterligare förstärkningar i infrastrukturen i Malmöregionen för att få en bättre och miljövänligare trafik där nere.

Jag vill inledningsvis tacksamt notera det Elisa Abascal Reyes sade om att man i år inte skall yrka på att brobygget stoppas. Gudskelov för det, eftersom snart halva bron är byggd! Vad skulle vi i så fall göra med de 3 000 personer som nu är sysselsatta där nere? Jag tar tacksamt emot det som Centern, Vänstern och Miljöpartiet säger i ett särskilt yttrande, nämligen att de inte skall yrka på att bygget stoppas.

De 3 000 personer som jobbar där nere gör det på ett förträffligt sätt. Tidsramarna ser ut att hålla så att bron kan öppnas under andra halvåret år 2000. Men även om Centern, Vänstern och Miljöpartiet nu inte vill stoppa bron har de andra invändningar. Det har här gjorts svartmålningar av både det ena och det andra. Några av dem tänkte jag kommentera inledningsvis innan jag säger något som själva Citytunneln.

Man talar om ekonomin och säger att kostnadsökningarna är enorma. Kostnaden har ökat med 575 miljoner. Jag tycker inte att det är så enormt, i synnerhet inte om man tittar på vad fördyringen innehåller. 241 miljoner gäller ökade sjösäkerhetskrav som inte var med från början men som har tillkommit på grund av att vi har förstått att det måste till.

Drygt 190 miljoner av ökningen är satsningar på att få en bättre miljö och för att klara problembilden så att inte den svartmålning som Elisa Abascal Reyes här gör när hon säger att Östersjön håller på att dö skall bli verklighet. Inom parentes kan jag säga att Östersjön inte håller på att dö. Den är för närvarande ganska frisk, och det är klart att den kommer att så förbli också efter brobygget.

Det som egentligen är en kostnadsfördyring sedan 1995 är 141 miljoner av en totalsumma på dryga 20 miljarder. Det är inte mycket pengar i fördyring. Sedan säger både Karl-Erik Persson och Elisa Abascal Reyes att det kan bli dyrare än vad vi tror i dag. Men det tror inte utskottsmajoriteten. Nu är 95 % av allt arbete upphandlat. Vi vet prislappen på den resterande delen av bygget. Det skall inte behöva bli så mycket dyrare.

Vänstern har olika synpunkter i ärendet, bl.a. i motioner och vid utskottsbehandlingen. Vi bygger bron alldeles för stor, och vi bygger motorväg. Detta skall rivas upp. Man skall stoppa bygget och få bron omprojekterad. Jag vill bara påpeka för Karl-Erik Persson att i samma motion där ni hävdar att vi har felprognostiserat antalet fordon skriver ni att trafiken ökar, emissionerna blir kraftigare, och att det beror på att det var så länge sedan bron projekterades. Jag tror nog att det är bra att bron projekterades för 50 000 fordon och att den nu byggs som en fyrfilig väg och med fyrspår för järnvägstrafiken.

Jag blir litet förvånad av det som sades angående kreditavgifterna. Men det är väl ett sätt att försöka bromsa eller göra det dyrare för dem som skall använda sig av bron att kräva att det skall vara kreditavgifter. Även om en lagstiftning nu finns så att man från den 1 januari 1997 tar ut en kreditavgift för nya garantier så fanns inte den bestämmelsen när avtalet gjordes mellan danska och svenska staten.

Varför då nu börja ta ut avgifter? Jag har tänkt efter. Det är antagligen för att trafiken över bron skall bli dyrare så att man inte skall kunna åka så mycket där. Men har ni tänkt på att det förstör kraftigt för den järnvägstrafik som *Fel! Okänt* också skall gå på bron? Det är ju det som *växelargument.* är kärnan i hela systemet, dvs. att vi skall få en bra järnvägstrafik.

När jag ändå är inne på det ämnet kommer jag med automatik över på Citytunneln. Karl-Erik Persson har litet rätt i vad han säger, och det är också flera andra som har sagt samma sak. Jag tror heller inte att svensk godstrafik utrikes kommer att öka i så stor utsträckning på grund av järnvägsbron mellan Malmö och Köpenhamn.

Däremot bygger vi nu ett centrum i norra Europa som med sina samverkansformer kan konkurrera med övriga Europa på ett helt annat sätt. Malmö-Köpenhamnregionen blir ett stort centrum för tillväxt genom möjligheten att pendla mellan två stadskärnor. Där kommer Citytunneln in som ett suveränt hjälpmedel för den spårbundna trafiken mellan två stadskärnor. På det sättet förbättrar vi både trafiksäkerhetsförutsättningarna och miljön i Malmö city.

Det är också därför som hela regionen i södra Sverige har ställt upp på tunneln och är med och delfinansierar projektet. Regionen står ju för nästan 50 % av de 5 miljarderna. Jag tror att människorna där bättre vet vad tunneln betyder för dem än vad vi här i kammaren gör. Därför tycker jag att det är litet märkligt att Centern, Vänstern och Miljöpartiet går emot citytunnelbygget. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i trafikutskottets betänkande 6 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 47 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt var jag skall börja. Jag får väl börja med att tacka Jarl Lander för försöket att pigga upp en avslagen debatt med litet fräcka påståenden.

Vi har uppenbarligen helt olika uppfattningar om hur det står till med Östersjön. Att Östersjön är frisk och mår ganska bra är ett väldigt spektakulärt uttalande. Vad jag förstår står inte ens Jarl Landers egen partiledare bakom den åsikten. Han har ju tillsatt en särskild kommission som inte bara skall granska de politiska förhållandena kring Östersjön utan även de miljömässiga förhållandena. 30 % av Östersjöns botten är i princip död. Jag förmodar att också Jarl Lander tagit del av larmrapporterna om algblomning, utfiske osv. Eller är det sundhetstecken, kanske?

Jag undrar om Jarl Lander kan garantera att flödet av biltrafik på bron inte kommer att öka till följd av prissänkningar, i syfte att få ekonomin att gå ihop. Är en sådan framtidsvision omöjlig att föreställa sig?

En fråga gällde vad vi skall göra med de 3 000 personer som arbetar med bron. När moderater och socialdemokraterna tar varandra i hand och gör någonting politiskt brukar det bli ganska betongaktigt och kortsiktigt. Miljöpartiet de gröna har många förslag på hur vi skall klara arbetslösheten i Sverige och hur vi skall få en långsiktigt hållbar vettig situation. Vi talar inte om sysselsättning – vi talar om meningsfullt arbete för människor. Vi har många lösningar på dessa problem. Jag vill särskilt understryka att jag i mitt anförande tog upp att vi har ett stort behov av kollektivtrafikinvesteringar i Skåne-regionen. Så denna diskussion är ointressant.

Vi kommer inte med några tjuvtrick. Vi har hävdad budgetdisciplin och god kontroll över statens utgifter och finanser som ett led i det demokratiarbete som Miljöpartiet de gröna utför i flera sammanhang.

Fel! Okänt

växelargument.

LANDER (s)

Anf. 48 JARL

replik:

Herr talman! Jag undrar vad som är mest spektakulärt att säga: att Östersjön dör eller att den lever. Personligen tolkar jag det som att Östersjön är ett levande innanhav. Det råder inga tvivel om den saken.

Elisa Abascal Reyes undrade om vi kanske skulle sänka priserna för trafiken över bron. Det vet man aldrig. I dag sägs att kostnaden för att ta sig över bron med bil skall motsvara vad det i dag kostar att ta sig över med färja. Vi vet inte hur den kostnadsbilden utvecklas. Men det finns ingenting i dag som säger att vi med berätt mod skulle spekulera i att sänka priserna för att öka trafiken. Jag skulle tro att det snarare blir fråga om det motsatta för att kunna finansiera bron.

Jag frågade vad vi skulle göra med de 3 000 anläggningsarbetarna i södra Sverige om bron stoppades. För mig står det klart: Det finns inget viktigare i det politiska arbetet än att se till att vi har sysselsättning i så stor utsträckning som möjligt. Nu har vi ett projekt som prövats ett otal gånger i denna kammare, liksom av miljöinstitutioner osv. Alla har kommit fram till att det går att bygga bron på detta sätt, och en klar majoritet har uttalat detta. Då anser jag att det är motiverat att ha 3 000 anläggningsarbetare i gång i södra Sverige.

Anf. 49 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt att Östersjön är ett dött hav. Jag noterade också att Jarl Lander nu i sin replik dämpade sitt första uttalande om att Östersjön är ett ganska friskt och välmående hav.

Jag tycker att talet om de 3 000 arbetarna är ett lågt debattknep. Jarl Lander vet mycket väl, vilket har framkommit i flera sammanhang, att Miljöpartiet inte har något intresse av att ha människor arbetslösa. Däremot tycker vi att människor skall utföra arbeten som innebär en långsiktigt vettig produktion för samhället. Vi ställer inte upp på politiken som säger: Sätt en spade i handen på folk, låt dem gräva en grop och sedan gräva igen den. Arbetet skall vara meningsfullt, långsiktigt och ekologiskt och socialt hållbart. Vi har förslag på hur vi skall klara jobben.

Det finns en lönsamhetsfaktor här, som handlar om att man kan skapa ett ökat flöde av bilar på bron för att öka lönsamheten och få tillbaka pengarna. Men då tar miljön stryk, Jarl Lander. Det är det jag är ute efter. Hur stor är risken att vi av lönsamhetsskäl får ett betydligt större trafikflöde på bron än det Jarl Lander nu tagit upp?

Anf. 50 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vill först ta upp de långsiktigt varaktiga jobben. Som jag sade har olika institutioner i samhället prövat om projektet med Öresundsbron är motiverat. Jag tycker att det är det.

Jag sade i mitt anförande att det dessutom kommer att bidra till att Köpenhamn–Malmöregionen blir ett tillväxtområde i norra Europa, vilket vi så väl behöver. Det skulle gynna hela landet och även danskarna, och

det är inget fel i det. Därför innebär Öresundsbrobygget långsiktigt varaktiga jobb, för att använda Elisa Abascal Reyes ord. Det är så.

Den andra frågan gällde om vi skulle spekulera med kostnadsbilden för transporter på bron. Men det finns inga sådana tankar över huvud taget. Åtminstone jag påstår det, utifrån det arbete vi i trafikutskottet har lagt ned och de kontakter vi haft med konsortiet där nere.

Anf. 51 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Ibland känns det som att vi har anledning att vara litet rädda om orden. Mig veterligen har vi inte svartmålat någonting. Vi har försökt vara realistiska och se till ekonomi och miljö i de här frågorna. Vi har i likhet med andra bedömt detta som ett dyrt högriskprojekt i en känslig miljö. I dag får vi göra det bästa möjliga av det, och det är Citytunneln vi diskuterar mest.

Jarl Lander tycker att kostnadsökningen inte är så farlig. Vi har olika uppfattningar om det. Steget från 1,9 miljarder till 5 miljarder är ganska rejält, tycker jag, även om länet och staten är iblandade. Jag är helt övertygad om att ökningen kommer att fortsätta. Vi i Centern är nämligen inte ensamma om vår uppfattning att det första steget med en viss justering av kontinentalbanan måste följas av ett yttre godsspår.

Det skulle vara intressant att höra om Jarl Lander delar uppfattningen att nästa steg blir ett yttre godsspår. Det är min enda och konkreta fråga.

Anf. 52 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vill först kommentera svartmålingen, som Sivert Carlsson inte vill erkänna. Jag anser dock att de tre partier som hela tiden varit emot Öresundsbron har använt sådana svartmålande argument i sina försök att stoppa bygget, så att bron inte skulle färdigställas. Sivert Carlsson får ursäkta, men det är min tolkning. Ni har argumenterat så kraftigt emot detta bygge.

Ingen skulle bli gladare än jag om vi kunde förverkliga det yttre godsspåret i Malmöregionen. Jag har varit där nere och studerat projektet ett flertal gånger. Jag har då kunnat konstatera att det är ett problem att bo intill kontinentalbanan med all den godstrafik som kommer att gå där. Den ökande trafiken kommer naturligtvis också att skapa ytterligare problem.

Både Sivert Carlssons och mitt parti har suttit i budgetmanglingar och fått till en gemensam budget för kommande år. Vi har inte funnit någon större ram så att vi har kunnat satsa mer pengar på infrastrukturen än vad som gjorts. Detta är en fråga vi får återkomma till när nu KOMKOM-förslaget förverkligas och blir en trafikpolitisk proposition som läggs fram i februari månad nästa år. Då tror jag att vi får en bättre realdiskussion om var vi skall satsa pengar för att få en bättre infrastruktur totalt sett.

Anf. 53 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Det gläder mig att vi ändå är så pass ärliga mot varandra att Jarl Lander kan säga att vi får återkomma till den här biten. Jag tolkar det som att det är nästa steg som behövs, dvs. ytterligare en bit som gäller investering.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag har förstås svårt att inse att en satsning på 5 miljarder kronor på en tunnel som av många – också av skåningar själva – bedöms vara en marginell del av godstransporterna och på en kontinentalbana som delvis upprättas mitt i staden skulle vara en klok investering. Man borde i stället direkt och mer, hårdare och vidare diskutera det yttre spåret och kollektivtrafiken.

Anf. 54 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Det som Sivert Carlsson säger är intressant: Vi bygger ingen citytunnel utan vi satsar på yttre godsspår i stället. Ja – om vi bara skulle resonera i termer av godstrafik. Men nu är det en förbättrad trafikmiljö inne i Malmö totalt sett som man skall ha. Med anledning av brons tillkomst kommer merparten av den trafiken att gå på Malmö stads gator.

Nu anser man i Malmöregionen sig vara beredd att satsa nästan två och en halv miljard kronor sammantaget om staten gör detsamma för att få till en spårbunden trafik mellan Malmö och Köpenhamn. Då blir det också förutsättningar för spårbundet kollektivt resande inom Malmö stad. Det är prioritet nummer ett för regionen, och detta har riksdagens trafikutskott ställt upp på. Jag tycker att det är märkligt att inte Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill vara med och förbättra miljön i Malmö och södra Sverige på det sätt som jag förutsätter att en citytunnel i Malmö kommer att leda till.

Anf. 55 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! När man kritiserar så svartmålar man. Ja, så kan man ju kalla det. Det kan Jarl Lander gärna tycka.

Ingen här har sagt att arbetslösheten skulle vara bra. Men det är väl litet grand att skjuta över målet när det gäller de här 3 000 arbetarna. De kommer att bli arbetslösa. Någon gång skall väl den här bron bli färdig, och vad händer med dem då? Skall de jobba med underhåll under resten av sina liv där nere? Det kommer ju att bli en hel del underhåll, vad jag förstår. Eller är det bara för att hålla i gång betongindustrin som Jarl Lander nu vurmar för dem som arbetar på bron? I så fall kunde man ju lika gärna bygga pyramider.

Detta är ett högriskprojekt – det måste Jarl Lander hålla med om. Ingen vet egentligen vad slutnotan kommer att bli. Det är helt riktigt att upphandlingen nu är gjord. Men alla som har hållit på och tittat på sådana här projekt drar slutsatsen att man gör missbedömningar och felräkningar. Prisutvecklingen kan bli annorlunda och annat kan inträffa som man inte styr över. Då kommer man tillbaka och begär mer pengar.

När det gäller miljön finns det inte heller någon garanti för vad som kommer att ske. Jarl Lander säger att det kommer att bli trafikökningar på bron. Vad innebär det för miljön i området att trafiken kommer att koncentreras till Malmöregionen i stället för att ta andra vägar ned till Europa? Detta finns över huvud taget inte med i resonemanget.

Det finns flera saker som man egentligen inte har tittat så noga på därför att det har gått prestige i det hela. Moderater och socialdemokrater har kommit överens om att bron skall byggas till vilket pris som helst. Vilka konsekvenserna blir har man inte talat om.

Anf. 56 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag ber Karl-Erik Persson om ursäkt för att jag vänder ryggen till, men jag förstår att tekniken inte tillåter något annat.

Jag måste förneka att det skulle ha gått prestige i byggandet av Öresundsbron. Vi har utifrån olika ideologiska åsikter konstaterat att det går att bygga en bro på ett sådant sätt att samhället inte tar någon större skada av det. Däremot har samhället nytta av det. Nu råkar det vara så, Karl-Erik Persson, att det är de tre partierna Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centern som inte tycker på det här sättet. Jag accepterar att ni inte tycker så. Men för den sakens skull är det inte fråga om att betonghäckar har fattat beslut, och inte heller är det hela någon prestigefråga i sig.

Ingen vet vad slutnotan på bron kommer att bli, har det sagts. Men det vet vi ju i stort sett nu, Karl-Erik Persson! Genom att vi har deltagit i behandlingen av ärendet vet vi båda två att 95 % av jobbet nu är upphandlat. Vi kan alltså ganska säkert också säga vilken slutsumman blir. Det kan bli någon tiotals miljon hit eller dit, misstänker man, men det är också den maximala förändringen från den kostnadsbild som regeringen nu redovisar för riksdagen genom trafikskottet.

Anf. 57 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag begär denna replik för att ge Jarl Lander tillfälle att rätta till vad jag hoppas var en felsägning. Han talade om ideologiska skillnader. Det skulle innebära att Moderaterna och Socialdemokraterna har samma ideologiska uppfattning. Skall man tolka det på det viset? Detta är i så fall en nyhet för mig. Jag vill som sagt ge Jarl Lander en chans att rätta till detta. Han sade faktiskt att det var ideologiska skillnader som gjorde att vi har olika uppfattningar om detta. I och med att Moderaterna och Socialdemokraterna har uppfattningen att bron och Citytunneln skall byggas måste det betyda att de har samma ideologiska uppfattning. Då är frågan: Vems uppfattning har de? Är det Moderaternas uppfattning som Socialdemokraterna har eller är det Moderaterna som har samma ideologiska uppfattning som Socialdemokraterna? Det kanske någon moderat talare som kommer senare på talarlistan kan tala om för mig.

Anf. 58 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Egentligen borde man inte begära replik på sådant här. Men jag måste förklara för Karl-Erik Persson att vad jag sade inte var någon felsägning. Jag sade att i just detta projekt, Öresundsbron, så har tre partier, Centern, Miljöpartiet och Vänsterpartiet av ideologiska skäl gått emot bygget. Övriga partier har utifrån olika ideologiska ståndpunkter ansett att det finns förutsättningar för att bygga bron så att det inte skadar naturen i större utsträckning än vad den tål. Man har också ansett att samhället drar kraftiga fördelar av bron. Därför är jag ändock tacksam att Karl-Erik Persson och övriga opponenter mot bron inte nu yrkar att brobygget skall stoppas. Vi kan alltså se fram emot att åka på Öresundsbron år 2000, kanske t.o.m. spårbundet genom Citytunneln i Malmö.

Anf. 59 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Öresundsförbindelsen är nu i full produktion. Jag noterar med glädje att det i dagens betänkande inte finns någon reservation där man kräver att broprojektet avbryts.

Så länge människor funnits och har velat skapa kommunikationer, och där det har varit tekniskt och ekonomiskt möjligt, har människan i första hand byggt broar. Det kan man se genom hela historien. Detsamma gäller så klart för förbindelsen mellan Malmö och Köpenhamn.

Det var någon som pratade här om att förbindelsen innebar en enorm påfrestning på miljön. Låt mig då bara påminna om det beslut som kammaren kommer att fatta om någon månad om att lägga ned ett kärnkraftsaggregat i Skåne. Det innebär att Sverige garanterat kommer att bli tvunget att köpa el från Danmark. Det är en ström som är skapad i kol-kraftverk med en mycket dålig rening. Vi vet att det garanterat kommer att skada Skånes miljö. Jag kan bara beklaga att socialdemokraterna i det fallet har hamnat på fel sida.

Det verkar vara så att en bro är bra om den inte överstiger en viss längd. Titta här utanför på vår huvudstad! Hur skulle den se ut om vi inte hade broar? Men de broarna är tydligen bra. Men en bro över Öresund som förbinder två länder överstiger tydligen det tillåtna antalet meter för att en bro skall vara positiv och acceptabel.

Sedan tror jag att de flesta inser fördelarna med fasta förbindelser i form av broar. Jag vet att även en bro någon gång måste stängas av på grund av ombyggnads- eller reparationsarbeten eller mycket dålig väderlek. Men principiellt fungerar ju en bro mycket bättre och under mycket sämre väderförhållanden än vad fartyg gör. Man är ju inte heller bunden till tidtabeller. Man kan köra på bron när man vill. Alla vi som har åkt med en färja har också stått i kö och kört fram på ettans växel för att komma in i färjan. Hur mycket fördärras miljön vid sådana aktiviteter? Alla vet om att det ger en mycket stor negativ miljöpåverkan.

Herr talman! I samband med debatten om bron har det sagts att färjorna är så beskaffade att även de genom sina utsläpp skadar miljön. Men man har, av någon för mig outgrundlig anledning, tilltro till att färjornas utsläpp skall kunna renas. Varför har man inte samma tilltro till t.ex. person- och lastbilar? Det vore väl logiskt.

Jag, en stor del av det svenska näringslivet och en stor majoritet i riksdagen anser att Citytunneln är nödvändig. Den kommer att avlasta Kontinentalbanan som jag själv bor hundra meter ifrån i dag. Jag vet vilka problem det innebär. Det enda man kan kritisera avseende Citytunneln – och det skall man göra – är att den borde varit med i förhandlingarna från början. Nu får Sverige ta hela ansvaret. Det är ett resultat av en mindre bra skött förhandling.

Herr talman! När man hör debatten här i kammaren och de olika inläggen från dem som är negativa till bron, kan man få det intrycket att det finns en stark opinion lokalt mot den fasta förbindelsen mellan Sverige och Danmark. Jag tittade på SCB:s väljarmätning som kom i maj månad. De tre partier som är motståndare till brobygget nådde upp till knappt 15 % av röstetalet i Malmö stad. Centerpartiet var inte med i Malmö kommunfullmäktige från början. De kom i Malmö kommunfullmäktige 1994 och fick ett mandat, men inte därför att de hade en högre procent-

andel röstande eller större numerär utan endast därför att de tricksade med valkretsarna.

Då kan man fråga sig för vilka dessa tre partier, som inte har lyckats få större förtroende hos malmöborna, talar i det här sammanhanget. Eller är det så att malmöborna är emot brobygget, men att dessa tre partier i övrigt har en så dålig politik att man sammantaget väljer att inte rösta på dem?

Herr talman! Jag tror att den här bron är bra, positiv, ekonomisk, social och även ger en förbättrad miljö.

Sedan har man i dag gjort ett stort nummer av att det har skett en fördyring av brobygget, precis som det var något nytt förekommande. Jag skulle vilja fråga någon av dem som i dag har kritiserat den här fördyringen om de kan nämna något bygge av någorlunda dignitet som har hållit sig inom kalkylerna. Var och en som har den minsta kännedom om byggnadsbranschen vet att man i de flesta fall tyvärr inte kan hålla sig inom den kalkylerade ramen. Sådan är verkligheten. Varför just detta då inte skulle drabba det här mycket stora bygget, Öresundsbron, förvånar mig, och säkert andra också.

Tunneln under Hallandsåsen har också nämnts i dag. Låt mig då påminna om att en del av de partier som i dag är emot den fasta förbindelsen av och till i kammaren har talat sig varma för en tunnel under Öresund i stället för den kombinerade järnvägs- och bilbron. Man kan i dag tycka att Öresundsbrons ekonomi bitvis har varit litet knagglig, men det finns två briljanta exempel på spruckna kalkyler, nämligen tunneln under Engelska kanalen och tunneln under Stora Bält. Procentuellt sett är de överskridanden som vi bevitnar i dag *peanuts* jämfört med dem. Vi hade hamnat ur askan i elden om vi hade byggt en tunnel i stället.

Hade vi byggt en tunnel bara för järnvägstrafik, som en del har pläderat för, hade vi varit tvungna att ta ut biljettpriser för persontrafik och godstrafik som ingen hade kunnat betala om inte staten eller regionen år efter år hade pumpat in enorma summor i subventioner. Nu skall den här bron byggas med motorvägsstandard. Tack vare att bilisterna skall betala fullt pris och litet till, kan tågen köra till rimliga priser. Det hade man inte kunnat göra om biltrafiken inte hade funnits.

Herr talman! Allt är inte guld som glimmar. Jag måste ge litet kritik mot Banverkets lokala agerande i Malmö. Där har man ibland agerat mot framför allt de boende vid Kontinentalbanan på ett sätt som inger oro och som också kan misstänkas skapa bristande respekt för statliga myndigheter i allmänhet och Banverket i synnerhet.

Vid Kontinentalbanan där den passerar Jägersrovägen finns en stålbro. Tågen på den här stålbron kommer att orsaka ett kraftigt bullerproblem. Banverket har gått ut för att försöka släta över och sagt att den här bron skall byggas om 1998. Nu säger man att det inte blir av, utan att det blir år 2003 i stället. Jag tycker att det är ett dåligt agerande från Banverkets sida. Om de visste om att de inte kunde göra en ombyggnad 1998, skulle de inte sagt det heller. Med sitt agerande skapar de ett dåligt rykte i onödan.

Med det, herr talman, är jag färdig med mitt anförande. Jag är glad över att brobygget nu är så långt gånget att vi om fyra år kommer att ha en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 60 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Det är kanske inte så mycket bron som Citytunneln vi skall diskutera. Jag noterar att Sten Andersson säger att folk alltid har byggt broar. Det har de säkert gjort. Men kanske har de oftast ändå byggt dem på det smalaste stället.

Jag har två frågor som jag ställer till Sten Andersson som skåning och moderat.

Citytunneln kommer marginellt att ta hand om en del gods. Kontinentaltbanan genom stan skall bullerskyddas. 250–300 godståg per dygn väller genom stan. Är detta en förbättrad trafikmiljö i Malmö?

Anser Sten Andersson att de två banorna räcker i framtiden? Eller behövs det ett yttre godsspår?

Anf. 61 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Vad gäller det yttre godsspåret delar jag den åsikt som framförs av majoriteten i betänkandet.

Jag skall inte säga vad jag tänker, men det är väl inte helt smart att säga att man måste bygga broar på det smalaste stället. Vi skulle ha kunnat bygga en bro mellan Helsingborg och Helsingör. Men då skulle bron ha gått ned i marken en halv mil öster om Helsingborg, och samma visa på den danska sidan. Det här är alltså inte en vanlig bro som man kör upp på med häst och vagn. På den skall man ha järnväg. Tack vare att det är så djupt i sundet mellan Helsingborg och Helsingör kan bron inte byggas på det smalaste stället. Det trodde jag att t.o.m. Centerpartiet visste.

Anf. 62 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har noterat att jag inte fick svar på några av mina frågor. Däremot påstod Sten Andersson att jag sade att man måste bygga broar där det är smalast. Men jag sade att *oftast* har man byggt broar där det är smalast.

Jag vill gärna ha svar på frågorna. Är trafiksituationen bättre? Räcker banorna?

Anf. 63 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag sade att jag delar den uppfattning som en stor majoritet av trafikutskottet har uttryckt i betänkandet. Där finns svaren på de frågor som Sivert Carlsson har ställt. Där kan han alltså läsa svaren.

Anf. 64 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Med Öresundsbron inleds en process mot en nära integrering av Malmö- och Köpenhamnsregionerna, mellan Skåne och Själland. Det är en integrering som skapar väldigt goda förutsättningar för en utveckling kulturellt, socialt, arbetsmarknadsmässigt och i särskilt hög grad när det gäller samarbetet mellan universitet och högskolor i Skåne och Själland.

Öresundsbron öppnar också möjligheter för en kraftfull satsning på järnvägstrafiken, något som har kommit bort i den allmänna politiska debatten kring Öresundsbroprojektet.

Öresundsbron kräver en väl utbyggd infrastruktur i övrigt för att man skall kunna ta till vara de möjligheter som skapas med bron. Det är vik-

tigt att bygga upp ett trafiksystem som bygger på en helhetssyn där olika trafikslag stärker och kompletterar varandra. Siktet är inställt på att kraftigt öka kollektivtrafikresandet. Det är därvid den spårbundna kollektivtrafiken som är av största intresse. En högre kvalitet på kollektivtrafiksystemet i Skåne och Själland skapar bättre förutsättningar för ökat resande mellan olika delar av Öresundsregionen.

En fråga som kommer att få avgörande betydelse för möjligheten att utnyttja Öresundsbron som grund för en offensiv järnvägssatsning är citytunnelprojektet i Malmö. Citytunnelprojektet innebär att den persontrafik som kommer att gå över Öresundsförbindelsen ansluts till det svenska järnvägsnätet vid Malmö central genom en tunnel under Malmö.

Citytunnelprojektet kommer i ett slag att möjliggöra en mycket kraftig utökning av det regionala kollektivtrafiksystemet. De viktigaste regionala målpunkterna Roskilde, Köpenhamn, Malmö och Lund ligger längs samma järnvägssträcka, och regionala expresståg kan gå mellan Själland och Skåne via nya snabba direktlinjer. Restiden från Malmö central till Kastrup blir då 18–20 minuter och in till Köpenhamns centrum ca 30 minuter.

Jämfört med alternativet att leda persontrafiken via Kontinentalbanan blir tidsvinsten påtaglig för resor mellan Malmö och Köpenhamn och ännu bättre för resor från exempelvis Lund till Köpenhamn och Roskilde.

Citytunneln innebär en avsevärd förstärkning av pågatågssystemet, alltså det regionala kollektivtrafiksystemet på spår på den svenska sidan. I dag reser mindre än en femtedel av vår regions invånare kollektivt till jobbet, jämfört med ca hälften i Stockholmsregionerna. Pågatågssystemet har i dag således en låg täckning. Endast en fjärdedel av regionens arbetsplatser ligger inom gångavstånd till någon pågatågsstation.

De beräkningar och de prognoser som är gjorda visar att kollektivresandet i regionen ökar med 25–35 % om Citytunneln byggs, i gynnsamma fall betydligt mer. Därmed blir miljön bättre på sikt, trängseln minskar och trafiksäkerheten ökar. Totalt kommer Citytunneln och Öresundsförbindelsen att medföra att antalet tågresor till och från Malmö fördubblas under de kommande 25 åren. Citytunneln kan komma att utnyttjas av totalt 70 000 resenärer per dag år 2020.

Jag tycker att de här uppgifterna visar att citytunnelprojektet och Öresundsbroprojektet är en betydande järnvägssatsning och en satsning på det regionala spårbundna kollektivresandet. Det tycker jag kanske att de partier som är motståndare till både Öresundsbroprojektet, även om man inte har något yrkande på den punkten, och citytunnelprojektet bör beakta.

Jag menar dock, och det menar man också i regionen, att frågorna om anslutningarna till Öresundsförbindelsen på den svenska sidan inte är lösta med citytunnelprojektet. Jag tror att det är mycket angeläget att vi påskyndar planeringen och också ganska snart får ett ställningstagande till det yttre godsspåret. Det innebär att godstrafiken kan ledas kring Malmö i stället för genom befolkningstäta områden i Malmö via Kontinentalbanan.

Karl-Erik Persson sade att han tyckte att han såg glada miner från dem som kommer från regionen i kammaren i dag. Det är klart att vi blir glada när riksdagen fattar beslut om Öresundsbron. Vi blir naturligtvis ännu gladare i dag när det finns en klar majoritet bakom citytunnelprojektet.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Men vi kommer att vara riktigt glada, Karl-Erik Persson, när kammaren förhoppningsvis inom en inte alltför avlägsen framtid också fattar beslut om att satsa på det yttre godsspåret. Då får vi nämligen en ändamålsenlig och mycket bra trafiklösning i regionen som anslutning till Öresundsbron. Då får också järnvägstrafiken, och även godstrafiken, en verklig chans att expandera och utvecklas. Med Citytunneln får vi förutsättningar att öka det kollektiva resandet med järnväg. Med det yttre godsspåret får vi också en bra trafiklösning när det gäller godstrafiken till Öresundsbron.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets betänkande.

Anf. 65 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det ländar Lars-Erik Lövdén till heder att han är rak och talar om att den satsning som nu görs inte räcker och att vi måste gå vidare, i enlighet med Centerns förslag om ett yttre godsspår. Han har t.o.m. något angivit tidsaspekten framåt. Min fråga blir naturligtvis: Har han för tiden framåt också med sig själv eller med andra diskuterat vad det här kommer att kosta och vem som skall betala?

Anf. 66 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Till Sivert Carlsson vill jag först säga att jag tycker att det är något anmärkningsvärt att man i Centern inte är positivt inställd till citytunnelprojektet. Citytunnelprojektet har ju de väldigt goda utvecklingsmöjligheter som jag redovisade i mitt anförande. Det är utifrån alla betraktelsesätt en mycket kraftfull satsning på den kollektiva spårbundna trafiken i regionen. Jag tycker att det är litet anmärkningsvärt att Centern motsätter sig ett sådant projekt.

Men jag är rak i min argumentation kring ett yttre godsspår. Vi måste få en snar lösning på problemet. Finansieringsfrågorna är naturligtvis inte lösta, men vi måste få en snar lösning när det gäller det yttre spåret för att få bort godstrafiken från befolkningstäta områden inne i Malmö.

Men ett steg mot Citytunneln innebär också att tågtrafiken på Kontinentalbanan minskar avsevärt i förhållande till ett läge där vi inte hade haft citytunnelprojektet.

Anf. 67 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Godstrafiken på Kontinentalbanan ökar i stället. Vi har resonerat så här: Bygg ett godsspår där det behövs. Det anser ju också socialdemokraterna. Se även till att man samtidigt gör de sett till trafiken nödvändiga och vänliga kollektiva anläggningar i staden som med tiden behövs! Citytunneln behövs inte i det skedet.

Anf. 68 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur insatt Sivert Carlsson är i Malmös trafikproblem i anslutning till Öresundsförbindelsen. Jag uppfattar Centerns ställningstagande mot Citytunneln som att Kontinentalbanan för över-skådlig framtid måste vara kvar, även det yttre godsspåret, för att just klara persontrafiken. Då får vi på Kontinentalbanan ungefär 150 persontrafiksätt per dygn genom Malmö.

Ert motstånd mot Citytunnelprojektet innebär alltså att ni permanentar en lösning som innebär att Kontinentalbanan får fungera som en trafikförmedlare för tågtrafiken.

Anf. 69 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Även dagens debatt visar att attackerna mot det i Malmö och Köpenhamn så populära projektet med Öresundsförbindelsen blir allt mattare. Den här tågförbindelsen har vi längtat efter och planerat för i mer än hundra år.

Öresundsregionen har 3,2 miljoner människor. Där finns det, när Malmöhögskolan hunnit växa till sig, fyra universitet. Där finns det också en storflygplats och förutsättningar för att skapa Europas femte K-region, om man bara kan knyta ihop universiteten, men också universiteten med flygplatsen. Tillväxt och tillväxtregioner är bra för hela landet, även för den glesbygd som drar nytta av de stöd som storstadsregioner levererar till glesbygdsområden.

Vi ser nu hur danskarna planerar för högteknologi runt Kastrup. 40 000 arbetsplatser planeras. Man planerar också nya hotell och utvidgade mässutrymmen. Citytunneln är det som kan ge den svenska sidan möjligheter till en motsvarande utveckling. Det är de här snabba personförbindelserna som kan möjliggöra en mängd jobb i regionen nära storflygplatsen på Kastrup.

Kommunikationer är nyckeln till tillväxt. Det bästa som kan ges kommande generationer är, och så har det alltid varit, breda och goda kommunikationsutrymmen. Breda och goda kommunikationsutrymmen skapar nämligen möjligheter att hela tiden anpassa sig till nya och bättre kommunikationsleder. Smala tunnlar är mycket sämre i det avseendet än breda ytor, på broar eller på vägar. Det är ganska märkligt att en region med 3,2 miljoner människor, alltså mer än vad som finns i Stockholmsregionen, inte kan knytas ihop med en väg. Om det hade varit fråga om öken, berg eller skog, skulle vi ha haft en väg mellan Malmö och Köpenhamn. Men nu är det vattnet och nationsgränsen som utnyttjas för att förhindra den naturliga vägen och det naturliga tåget mellan två delar i en och samma region.

Jag håller med om att det yttre godsspåret behövs. Liksom Sten Andersson tycker också jag att det är olyckligt att vi i finansieringsförhandlingarna misslyckades så med att åstadkomma en jämbördig del av anslagen till väganslutningarna, men det är nu historia.

När det nu finns en bro måste man komma upp på den. Bromotståndarna i Sverige har dock dragit frågan i långbänk. Vi har alltså halkat efter på grund av nejsägeriet. Vi riskerar nu att jobben till den dominerande delen hamnar på den danska sidan av förbindelsen; detta därför att vi inte i tid har tagit för oss och inte har kommunikationslösningar färdiga att presentera för dem som skall etablera sig i regionen.

Vi måste ta vara på möjligheterna. Det här är första ledet när det gäller en järnvägslinje som på två timmar skall förbinda Hamburg med Malmö och därmed knyta Sverige och Skåne närmare den starka nordtyska region som växer upp mellan Berlin och Hamburg. Där är expansionsakten för närvarande våldsam. Den här förbindelsen ger alla skåningar goda möjligheter att nå en bra flygplats, något som man i dag saknar.

Prot. 1997/98:25
5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Framtiden ligger *inte* i distansarbete och *electronic freedom*, innebärande att man säljer en enrumslägenhet i Gamla stan och köper en herrgård i Värmland för att där sitta vid sin dator. Distansarbete lämpar sig för rutinjobb. Nu har företagen och SAF t.o.m. visat att inte ens försäljarjobb fungerar bra som distansarbete trots att de huvudsakligen ligger i periferin.

Framtiden ligger i stället i människors möten. Det är i människors möten som kreativitet uppstår. Därför behöver vi en bra persontrafik.

Herr talman! Man skall bygga broar mellan folk!

Anf. 70 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Även vi som inte tillhör trafikutskottet har med intresse lyssnat på debatten om betänkande 1997/98:TU6. Om den debatten kan jag väl när det gäller det ämne som behandlas säga att ingenting nytt har sagts i dag. Det hindrar dock inte att en del av de saker är av värde som här har slagits fast. En del debattörer har tagit ut svängarna. Det har gällt allt från arbetsmarknadspolitik till hur valkretsindelningen i Skåne ser ut. Mycket kan alltså rymmas i en trafikdebatt.

Vi i Folkpartiet står bakom det här betänkandet. Vi tycker att satsningen på en fast Öresundsförbindelse främjar utvecklingen av effektiva kommunikationer mellan Sverige och övriga Europa. Så står det i utskottets skrivning, och det har vi skrivit under. Vidare ges möjligheter till en gynnsam utveckling av de regionala kollektivtrafiksystemen. Där kommer självfallet också Citytunneln att spela en stor roll. Det handlar inte bara om vad man tycker om det hela, hur bra det är, utan också om ett avtal som finns sedan Georg Anderssons dagar och som fortfarande gäller. Däremot har inte så många tagit upp frågan om en broförbindelse över Fehmarn Bält. Det är naturligtvis angeläget att poängtera den saken, vilket utskottet gör med anledning, tror jag, av Bertil Perssons motion. Sveriges riksdag är nu beredd att förklara sig villig att driva på så att broförbindelsen kommer till stånd, eftersom den har både med ekonomi och med en god miljö att göra.

Herr talman! Om det är tillåtet tänkte jag också ge några mera principiella synpunkter. Jag vill gärna fänga upp det som föregående talare sade om vikten av mänskliga möten. Det är också skälet till att man i grunden är positiv till kommunikationer. Moderna människor har tagit fasta på detta. Vi reser kanske hundra gånger längre per dag än folk gjorde för hundra år sedan. Då rörde man sig mindre än 1 km. Nu rör sig människor i snitt 60 km per dag. Det har alltså skett en dramatisk förändring. Forskare får konstatera att vi trots att vi har fått telefonen och telefaxen och trots att IT-motorvägar, som det så modernt heter, byggs, ökar det mänskliga resandet. Jag ser detta som något som i grunden är positivt.

I Sverige har det här, som nämnts, varit på tal i hundra år. Nordiska rådet hade – detta kan det vara värt att notera – som en av sina första rekommendationer på 50-talet att det var angeläget med en fast förbindelse över Öresund. Nu, 50 år efteråt, är en sådan på väg.

Vi har varit positiva till andra broar länder emellan. Ingen här har tagit upp och gnytt över att vi har en fast broförbindelse till Norge. Vi skall t.o.m. bygga om den om vi får råd till det. Vi har flera broar över till Finland. Jag har inte hört vare sig Per-Ola Eriksson eller någon annan

klaga över att det finns kanske tre eller fyra broar över den leden. Men på något underligt sätt skulle det vara väldigt allvarligt om vi fick en bro till våra danska vänner. Jag har svårt att spåra djupet i denna tanke.

För Väst kustens och Sveriges del är vi i behov av en effektiv trafikföring ut mot kontinenten. Det nämndes här att man från Köpenhamn kan resa till Hamburg på två timmar. Detsamma blir förhållandet för göteborgarna som på mindre än två timmar kommer att nå Köpenhamn och i och för sig också Oslo när järnvägsspåren är utbyggda. Det är naturligtvis en väldig förstärkning och förbättring.

Ett par ord om det som utskottets talesman sade. Jag har inte så mycket att invända. Han klagade bittert över hur ont om pengar det var och hur svårt det var i budgetförhandlingen med Centerpartiet. Det är möjligt att det var så, men Socialdemokraterna var väldigt lättsinniga i opposition. De infrastrukturmotioner som Lars-Erik Lövdén och andra skrev och röstade för är vi ljusår ifrån i dag. Det är att beklaga den missbedömningen, men vi får väl gmeta ihop slantarna.

Jarl Lander berömde KOMKOM-utredningen. Jag skulle vilja skicka med: Lagg inte blåpapper under den. Det är mycket som behöver ändras när det gäller KOMKOM, den har alltför många svaga punkter.

Till sist litet om miljöfrågan. Om man är besvrad över för mycket bilavgaser tycker jag att vi skall angripa det på annat sätt än genom att stoppa något enstaka brobygge. Vi behöver gå hårt fram med miljökraven på bilparken, men den frågan måste lösas i annan ordning.

Allra sist: Det är mycket gynnsamt med broar, och vi gillar broar – över Svinesund, över till Tjörn, t.o.m. i Kopparberg, Karl-Erik Persson, så att man slipper ”hopp” i älva” där uppe, för att nu citera schlagersångaren. Vi behöver också en bra Öresundsbro.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

LU3 Den kooperativa företagsformen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU4 Företagshypoteks ställning efter avregistrering av aktiebolag

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU4 Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land

1. utskottet

2. res. (c)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

NU4 Lag om energieffektivitetskrav för elektriska kylskåp och frysar

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1997/98:25

5 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

TU6 Öresundsförbindelsen och Citytunneln

Mom. 4 (kreditgarantiavgift på Öresundsbroprojektet)

1. utskottet

2. res. 3 (c, mp)

Votering:

245 för utskottet

36 för res. 3

9 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 68 m, 20 fp, 3 v, 9 kd

För res. 3: 21 c, 1 v, 14 mp

Avstod: 9 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 9 v, 4 mp, 6 kd

Charlotta L Bjälkebring (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 5 (finansiering av tidigare beslutade landanslutningar)

1. utskottet

2. res. 4 (c, v, mp)

Votering:

243 för utskottet

48 för res. 4

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 68 m, 20 fp, 9 kd

För res. 4: 21 c, 13 v, 14 mp

Frånvarande: 15 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 9 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 6 (Citytunnelprojektet)

1. utskottet

2. res. 5 (c, v, mp)

Votering:

242 för utskottet

48 för res. 5

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 67 m, 20 fp, 9 kd

För res. 5: 21 c, 13 v, 14 mp

Frånvarande: 15 s, 13 m, 6 c, 6 fp, 9 v, 4 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

10 § Bordläggning

Prot. 1997/98:25
5 november

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 1997/98:15 Ansvar för elektroniska anslagstavlor

1997/98:Ju8 av Gun Hellsvik m.fl. (m)

1997/98:Ju9 av Ingbritt Irhammar m.fl. (c)

*Fel! Okänt
växelargument.*

11 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 4 november

1997/98:58 av *Maggi Mikaelsson* (v) till jordbruksministern

Salmonellasmittat kött

1997/98:59 av *Birgitta Wistrand* (m) till kommunikationsministern

Bromma flygplats

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 november.

12 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmälades att följande fråga för skriftligt svar framställdes

den 4 november

1997/98:106 av *Ulla Hoffmann* (v) till justitieministern

Barbarossalägren

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 november.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 5 november

1997/98:75 av *Marie Engström* (v) till inrikesministern

Regional utveckling i Värmland

1997/98:78 av *Lena Klevenås* (s) till finansministern

Miljöjusterade nationalräkenskaper

1997/98:79 av *Owe Hellberg* (v) till näringsministern

Länsstyrelseanslag för 1997

1997/98:82 av *Barbro Hietala Nordlund* (s) till statsrådet Leif Blomberg
Servicen till asylsökande
1997/98:83 av *Lena Sandlin* (s) till justitieministern
Snöskoterövervakning
1997/98:84 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Dopningsjouren
1997/98:86 av *Chatrine Pålsson* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Barnbidragsreglerna
1997/98:91 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Pierre Schori
Zambia
1997/98:92 av *Carina Hägg* (s) till försvarsministern
Krypteringsnycklar
1997/98:93 av *Sten Tolgfors* (m) till justitieministern
Tullen vid Örebro–Bofors flygplats
1997/98:94 av *Lars Hjertén* (m) till kulturministern
Bibelkommissionens arbete
1997/98:95 av *Britt-Marie Danestig* (v) till utbildningsministern
Doktorandernas upphovsrätt till avhandlingar
1997/98:96 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Maj-Inger
Klingvall
Förtida uttag av pension
1997/98:100 av *Eva Goës* (mp) till statsministern
Epupadammen i Namibia
1997/98:101 av *Tuve Skånberg* (kd) till miljöministern
Biologiskt nedbrytbara produkter

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 18 november.

14 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 19
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 64 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

1 § Särskild debatt om åldringsvården	1
Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp)	1
Anf. 2 ALF SVENSSON (kd)	1
Anf. 3 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s).....	2
Anf. 4 GULLAN LINDBLAD (m).....	4
Anf. 5 ROLAND LARSSON (c).....	7
Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp)	9
Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v).....	11
Anf. 8 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	13
Anf. 9 ALF SVENSSON (kd)	15
Anf. 10 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s).....	18
Anf. 11 GULLAN LINDBLAD (m).....	19
Anf. 12 ROLAND LARSSON (c).....	20
Anf. 13 LARS LEIJONBORG (fp)	21
Anf. 14 EVA ZETTERBERG (v).....	22
Anf. 15 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	23
Anf. 16 ALF SVENSSON (kd)	24
Anf. 17 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s).....	25
Anf. 18 GULLAN LINDBLAD (m).....	27
Anf. 19 ROLAND LARSSON (c).....	27
Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp)	28
Anf. 21 EVA ZETTERBERG (v).....	28
Anf. 22 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	29
Anf. 23 ALF SVENSSON (kd)	30
Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp)	30
Anf. 25 ALF SVENSSON (kd)	32
Anf. 26 Socialminister MARGOT WALLSTRÖM (s).....	32
2 § Justering av protokoll.....	33
3 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	33
4 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid.....	33
Meddelande om samlad votering.....	34
5 § Den kooperativa företagsformen	34
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU3	34
Anf. 27 RONNY KORSBERG (mp).....	34
Anf. 28 AGNE HANSSON (c).....	35
(Beslut fattades efter 9 §.)	37
6 § Företagshypoteks ställning efter avregistrering av aktiebolag.....	37
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU4	37
(Beslut fattades efter 9 §.)	37
7 § Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land.....	37
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU4	37

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 29	HELENA NILSSON (c).....	37
Anf. 30	EVA ZETTERBERG (v)	38
Anf. 31	HELENA NILSSON (c) replik	39
Anf. 32	EVA ZETTERBERG (v) replik	39
Anf. 33	VIOLA FURUBJELKE (s).....	39
Anf. 34	EVA ZETTERBERG (v) replik	40
Anf. 35	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	40
Anf. 36	HELENA NILSSON (c) replik	40
Anf. 37	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	40
Anf. 38	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	40
Anf. 39	EVA ZETTERBERG (v)	41
Anf. 40	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	41
Anf. 41	EVA ZETTERBERG (v)	42
Anf. 42	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	42
	(Beslut fattades efter 9 §.)	42
8 §	Lag om energieffektivitetskrav för elektriska kylskåp och frysar.....	42
	Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU4	42
	(Beslut fattades efter 9 §.)	42
9 §	Öresundsförbindelsen och Citytunneln	43
	Trafikutskottets betänkande 1997/98:TU6	43
Anf. 43	SIVERT CARLSSON (c).....	43
Anf. 44	KARL-ERIK PERSSON (v)	45
Anf. 45	ELISA ABASCAL REYES (mp).....	46
Anf. 46	JARL LANDER (s).....	47
Anf. 47	ELISA ABASCAL REYES (mp) replik.....	49
Anf. 48	JARL LANDER (s) replik.....	50
Anf. 49	ELISA ABASCAL REYES (mp) replik.....	50
Anf. 50	JARL LANDER (s) replik.....	50
Anf. 51	SIVERT CARLSSON (c) replik	51
Anf. 52	JARL LANDER (s) replik.....	51
Anf. 53	SIVERT CARLSSON (c) replik	51
Anf. 54	JARL LANDER (s) replik.....	52
Anf. 55	KARL-ERIK PERSSON (v) replik.....	52
Anf. 56	JARL LANDER (s) replik.....	53
Anf. 57	KARL-ERIK PERSSON (v) replik.....	53
Anf. 58	JARL LANDER (s) replik.....	53
Anf. 59	STEN ANDERSSON (m)	54
Anf. 60	SIVERT CARLSSON (c) replik	56
Anf. 61	STEN ANDERSSON (m) replik.....	56
Anf. 62	SIVERT CARLSSON (c) replik	56
Anf. 63	STEN ANDERSSON (m) replik.....	56
Anf. 64	LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	56
Anf. 65	SIVERT CARLSSON (c).....	58
Anf. 66	LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	58
Anf. 67	SIVERT CARLSSON (c) replik	58
Anf. 68	LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	58
Anf. 69	BERTIL PERSSON (m).....	59

Anf. 70 ELVER JONSSON (fp).....	60	Prot. 1997/98:25
Beslut	61	5 november
LU3 Den kooperativa företagsformen	61	
LU4 Företagshypoteks ställning efter avregistrering av aktiebolag	61	
UU4 Skydd mot extraterritoriell lagstiftning som antas av ett tredje land	61	
NU4 Lag om energieffektivitetskrav för elektriska kylskåp och frysar	61	
TU6 Öresundsförbindelsen och Citytunneln	62	
10 § Bordläggning	63	
11 § Anmälan om interpellationer	63	
12 § Anmälan om fråga för skriftligt svar	63	
13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	63	
14 § Kammaren åtskildes kl. 13.24	64	

Gotab, Stockholm 1997